

JAČANJE ULOGE MEDIJA
U UNAPREĐENJU KRIVIČNOG PRAVOSUĐA
U CRNOJ GORI

**ANALITIČKI IZVJEŠTAJ
O MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU
U OBLASTI KRIVIČNOG PRAVOSUĐA
U CRNOJ GORI**

prof. dr Aneta Spaić

Centar za demokratiju i ljudska prava/TV PRVA

Podgorica, jul 2017. godine

**JAČANJE ULOGE MEDIJA
U UNAPREĐENJU KRIVIČNOG PRAVOSUĐA U CRNOJ GORI**

**ANALITIČKI IZVJEŠTAJ
O MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU
U OBLASTI KRIVIČNOG PRAVOSUĐA
U CRNOJ GORI**

prof. dr Aneta Spaić

Centar za demokratiju i ljudska prava/TV PRVA

Podgorica, jul 2017. godine

© Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM)

Izdavač:

Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM
www.cedem.me

Za izdavača:

Milena Bešić

Autorka:

prof. dr Aneta Spaić

Grafički dizajn, prelom teksta i štampa:

M Studio, Podgorica

Tiraž:

50 primjeraka

Pripremu analitičkog izvještaja je finansijski podržala Evropska unija. Nalazi i zaključci u ovom izvještaju ne predstavljaju obavezno stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

I. MEDIJSKO OKRUŽENJE - Identifikacija najvažnijih medija sa stanovišta distribucije, publike, vlasništva i uticaja	1
II. PROCJENA MEDIJA: PRAVNI OKVIR I KODEKSI PONAŠANJA; REFLEKSIJA SUDSKE PRAKSE EVROPSKOG SUDA LJUDSKIH PRAVA	9
II. 1. OPŠTI PRAVNI OKVIR	11
II. 2. POSEBAN PRAVNI OKVIR ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE o saslušanjima pred sudom i dokumentima	21
Zakonski prijedlozi države kao reakcija na navodna kršenja u medijskom izvještavanju	25
II. 3. MEDIJSKI STANDARDI U IZVJEŠTAVANJU O KRIVIČNOM PRAVOSUĐU	25
Nepriistrasnost, pravednost, preciznost i efikasnost u medijskom izvještavanju u Crnoj Gori	26
Nepriistrasnost	26
Zaštita maloljetnika prilikom izvještavanja o krivičnom postupku	28
Ljudsko dostojanstvo	30
II. 4. EVROPEIZACIJA CRNE GORE KROZ PRIMJENU ODGOVARAJUĆIH SLUČAJEVA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	32
II.4.1. DIREKTNA PRIMJENA ODLUKA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	32
II. 4.2. INDIRECTNA PRIMJENA ODLUKA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	34
III. PREGLED SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI	37
IV. MEDIJSKA REGULACIJA U CRNOJ GORI	41
V. METODOLOŠKI OKVIR ZA ANALIZU MEDIJSKE POKRIVENOSTI KRIVIČNOG PRAVOSUĐA	45
V.1. PREGLED KRŠENJA ETIČKOG KODEKSA NOVINARA CRNE GORE PRI IZVJEŠTAVANJU O KRIVIČNOM PRAVOSUĐU	48
MEDIJSKI SAVJET ZA SAMOREGULACIJU (DODATAK I)	51
OMBUDSMAN VIJESTI putem objavljivanja konkretnih presuda (DODATAK II)	53
OMBUDSMAN DAN – pregled odluka i izvještaja (DODATAK III)	55
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE (DODATAK IV)	57
IV KLJUČNE PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE POJAVLJENIH U MEDIJSKIH PRAKSAMA I UPRAVLJANJU MEDIJIMA	59

I MEDIJSKO OKRUŽENJE

IDENTIFIKACIJA NAJVAŽNIJIH MEDIJA SA STANOVIŠTA DISTRIBUCIJE, PUBLIKE, VLASNIŠTVA I UTICAJA

MEDIJSKO OKRUŽENJE - Identifikacija najvažnijih medija sa stanovišta distribucije, publike, vlasništva i uticaja

90-te godine su, pored procesa privatizacije i promjena političkog sistema, Crnoj Gori donijele i pluralnost nezavisnih medija. Od tada, medijski ambijent promijenjen je po principima medijskog pluralizma i sprečavanja monopola. Uprkos svojoj maloj veličini i kratkom vremenu od proglašenja pluralnosti, Crna Gora ima prilično složenu i bogatu medijsku scenu.

U skladu sa agendom o evropskim integracijama, Crna Gora je više puta dokazala svoju odlučnost da osigura slobodu izražavanja. Od 2002. godine, kada je Crna Gora ukinula zatvor kao sankciju za klevetu, Crna Gora djeluje u skladu sa preporukama Savjeta Evrope. S tim u vezi, Crna Gora je reformisala svoje zakone i nacionalnu legislativu i istu uskladila sa evropskim pravnim standardima o slobodi izražavanja. Međutim, trenutni zakonski okvir često ne obezbijeduje adekvatnu implementaciju.¹

Postoji niz organizacija, na nacionalnoj i međunarodnoj nivou, koje prate funkcionisanje medija u Crnoj Gori. Većina njihovih izvještaja navodi da sloboda izražavanja nije značajno poboljšana, iako su crnogorski zakoni napisani u evropskom duhu. Prema izvještaju međunarodne organizacije “Reporter bez granica” iz 2017. godine, Crna Gora je na 106. mjestu, kao i 2016. godine, od 180 zemalja². Takođe, u izvještaju iste organizacije za period od 2011. do 2012., Crna Gora se nalazila na 107. mjestu od 179 zemalja. Tri godine kasnije, Crna Gora bilježi pad, jer je u 2015. godini rangirana na 114. mjestu od 180 zemalja u svijetu

1 Spaic A., in IEL Media Law, Peggy Valcke, Eva Lievens (Volume Editors), Roger Blanpain (General Editor), Frank Hendrickx (General Editor), (Kluwer International BV, Netherlands, ISBN: 9789041189127), 2017, str. 46.

2 Reports without borders Izvještaj, dostupno na: <https://rsf.org/en/montenegro>

(Reporteri bez granica, 2015.).³

Crnogorski medijska scena danas je prepoznata kao bogata, sa pluralitetom štampanih i elektronskih medija. Iako Ministarstvo kulture, u skladu sa Zakonom o medijima, ima zakonsku obavezu da obezbijedi ažuriran registar svih medija u Crnoj Gori u ovom trenutku ne postoji javno dostupan registar. Na osnovu statistike Agencije za elektronske medije i prema Brkićevoj, govori se o sledećim medijima: 18 TV kanala (2 kanala sa RTM, 3 lokalni javni TV kanali, 15 komercijalnih TV kanala (od kojih su 4 sa nacionalnom frekvencijom), 56 radio stanice (2 RTCG kanala, 40 komercijalnih, 14 lokalnih javnih radio stanica) i 18 portala. Prema dostupnim podacima iz 2016. godine, kao glavni štampani mediji u Crnoj Gori, prepoznaju se sledeći mediji: Dan, Vijesti, Pobjeda i Dnevne novine. Novine Dan i nezavisni dnevnik Vijesti obično se posmatraju kao kontra-vladine mediji, dok su preostale dvije prepoznate kao provladine. Prema raspoloživim podacima, vlasnik dnevnog lista Pobjeda je Media Nea LLC, kompanije koja u vlasništvu grčkog biznismena Petrosa Statisa. Novine Dnevne novine, osnovane u 2011. godini, su 99,9% u vlasništvu kompanije Media Nea LLC, a 0,1% u vlasništvu B.D. .⁴ Prema Brkićevoj, dominantna tržišna pozicija, u skladu sa nezvaničnim podacima o cirkulaciji podataka, pripada dnevnom listu Dan i to sa 8.000 kopija dnevno. Na drugoj poziciji nalaze se novine Vijesti sa oko 6.000 primjeraka, dok su Pobjeda i Dnevne novine na nivou od oko 3.500 odnosno 3.000 primjeraka. Zakon o medijima propisuje odredbu o saopštavanju broja štampanih kopija dnevnih novina. Međutim, nijedan od navedenih štampanih medija ne poštuju ovu zakonsku odredbu. Brkićeva, takođe, navodi da se vlasnička struktura štampanih medija Vijesti može oslikati sljedećim prikazom - Izdavačka kuća Daily Press - Željko Ivanović, Katarina Perović, Ljubiša Mitrović (44,2%), Medijski investicioni fond iz SAD (30,7%), Austrijska Styria Medien (25%) i nekoliko vlasnika sa zanemarljivim udjelom u vlasništvu. Jumedia Mont je kompanija u čijem okrilju se nalaze dnevne novine DAN, koje su u vlasništvu Mladena Milutinovića i Duška Jovanovića, glavnog urednika koji je ubijen 2004. godine.⁵

3 Spaic, A., et al., Decriminalization of Defamation - The Balkans Case a Temporary Remedy or a Long Term Solution?, Int'l J. L., Crime & Just. (2016), <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2016.05.002>. Pogledati i Spaic, A.,supra, str.28

4 Brkić, D., medijsko vlasništvo i finansiranje medija u Crnoj Gori: Slaba primjena regulative i nastavak kontrole nad medijima, dostupno na: [http://www.mminstitute.org/files/Medijsko%20vlasnistvo%20i%20finansiranje%20medija%20u%20Crnoj%20Gori%20\(1\).pdf](http://www.mminstitute.org/files/Medijsko%20vlasnistvo%20i%20finansiranje%20medija%20u%20Crnoj%20Gori%20(1).pdf)

5 Ibid., Spaic, A.,supra, str. 26-27.

Kao u većina EU zemalja, u skladu sa Zakonom o elektronskim medijima, TV emiteri se dijele na privatne i državne emitere. Prema dostupnim podacima Agencije za elektronske medije, u martu 2017. godine, medijska industrija prvenstveno obuhvata 15 TV komercijalnih emitera (od čega četiri imaju nacionalnu frekvenciju) i 2 TV javna emitera. Regionalni TV kanali dostupni su crnogorskoj publici putem kablovskih operatara. Pored Zakona o elektronskim medijima kao *lex generalis*, funkcionisanje javnih emitera (televizijskih i radio kanala) određuje *lex specialis* Zakon o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore. Radio-televizijom Crne Gore (RTCG), kao javni emiter, upravlja Savjet od devet članova koji imenuje Skupština Crne Gore na period od pet godina. S obzirom da je javni servis bio finansiran iz državnog budžeta u relativno dugom vremenskom periodu, nedostatak privatnih finansijskih ulaganja i kvaliteta, kao i nezavisnog programa, bio je i više nego potreban. U prošlosti, javni servis je prihvatio nekoliko modela finansiranja poput samofinansiranje putem korisničke naknade i pretplata i finansiranja iz državnog budžeta (1,2% od ukupnog budžeta). U julu 2016. godine, Zakonom o javnim-radio difuznim servisima Crne Gore utvrđen je iznos državnog finansiranja koji je određen na 0,3% bruto nacionalnog dohotka.⁶ S druge strane, privatni komercijalni emiteri se samofinansiraju, a u nacionalnoj areni su tri, i to: TV Vijesti, TV Prva i TV Pink.⁷ Na istoj strani polarizovane medijske scene nalazi se TV Vijesti, koja je ušla na tržište ekspanijom nezavisnog dnevnika Vijesti, u posjedu MEDIA Development Investment Fonda, SAD (34%), Andreja Perovića (21%), Mira Perovića (20%), Slavoljuba Ščekića (11%) i dvanaest manjih zainteresovanih strana (14%)⁸. TV Prva i TV Pink su regionalne medijske grupe, sa sjedištem u Srbiji. Željko Mitrović je vlasnik PINK Media grupe, dok je vlasnik TV PRVA Grupa Antenna.⁹

Iako nije zakonski propisano, online medijsko tržište se brzo razvija. Pod Zakonom o elektronskim medijima, uspostavljanje, funkcionisanje

6 Zakon o javnim-radio difuznim servisima Crne Gore (SG CG, br. 79/08, 45/12, 054/16).

7 Spaić, A., supra, str. 27.

8 Brkić, D., supra, str. 11, Camovic, M., Institut za medije Crne Gore, Radno pravni status novinara u Crnoj Gori – NOVINARSTVO IZMEĐU STRAHA ZA EGZISTENCIJU, Podgorica, 2015, dostupno na: <http://www.mminstitute.org/files/Izvjestaj%20radna%20prava%20MNE.pdf>, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, United Nations General Assembly, A/HRC/26/30/Add.1, Distr. General April 29, 2014, dostupno na: https://www.crin.org/sites/default/files/freedomofexpression_2.pdf, p. 13. European Commission, Commission Staff of Working Document, Montenegro 2015 Report, Accompanying the document Communication From The Commission To The European Parliament, The European Economic And Social Committee, And The Committee Of The Regions, Eu Enlargement Strategy, Brussels, SWD (2015) 210 final) Istraživanje sindikata medija, dostupno na: <http://www.cdm.me/drustvo/crna-gora/istraživanje-pokazalo-novinari-se-najviše-susrecu-sa-radom-na-crno>.

9 Camovic, M., supra, str. 5, Spaić, A., supra, str.27.

i praćenje online medija nije precizno definisano, a u ovom zakonu se navode kao: “elektronske publikacije”, “uređivački formatirane web stranice” ili “portali koji sadrže elektronske verzije štampanih medija” i/ili “informacije iz medija na način da su dostupni široj javnosti bez obzira na njihov obim”. Rasprostranjena dostupnost interneta i lako objavljivanje informacija na internetu imaju potencijalne dugoročne efekte na pojedince što zahtijeva brzu i efikasnu reakciju od zakonodavnih aktera. Trenutno postoji nekoliko priznatih online medijskih portala, kao što su Vijesti - www.vijesti.com, portal Javnog servisa - www.rtcg.me, Café del Montenegro - www.cdm.com, portal Analitika www.portalanalitika.me i portal agencije Mina - www.mina-info.me.¹⁰

U izvještaju iz 2016. godine, Institut za medije Crne Gore i Camovićeva su naveli da blogovi nisu priznati, ali ni definisani u crnogorskom pravnom okruženju. Međutim, oni su u izvjesnoj mjeri *de facto* prisutni na medijskoj sceni Crne Gore i, prema raspoloživim podacima, blogeri “ne mogu živjeti od dobiti stečenom tom aktivnošću. Zapravo, većina njih je angažovano za druge medijske kuće. Dakle, nemaju niti status, ali ni odgovornost novinara”.¹¹

Izvještaji međunarodnih organizacija, poput Specijalnog reportera UN-a, ocjenjuju novinarstvo kao profesija i sam položaj novinara u crnogorskom društvu prilično negativno u procjeni medijskih prava u vezi sa ovom komponentom. Imajući navedeno u vidu, izražava se zabrinutost povodom izraženog nasilja i prijetnji upućenih predstavnicima medija koji izvještavaju o korupciji, organizovanom kriminalu, poslovnim i političkim pitanjima državnih službenika.¹²

Vlada Crne Gore formirala je Komisiju za praćenje istraga o napadima i prijetnjama novinara i za istraživanje nasilja i prijetnji protiv novinara i medija. Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama

10 Camovic, M., supra, str. 5, Spaic, A., supra, str. 25

11 Camovic, M., supra, str. 6

12 Camovic, M., Institut za medije Crne Gore, Ranopravni status novinara u Crnoj Gori – NOVINARSTVO IZMEĐU STRAHA ZA EGZISTENCIJU, Podgorica, 2015, dostupno na: <http://www.mminstitute.org/files/Izvjestaj%20radna%20prava%20MNE.pdf>, str. 10, Freedom House, Nations in Transit 2012 – Montenegro, Jun. 6, 2012, dostupno na: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2012/montenegro>. Network for Affirmation of NGO Sector (MANS), “How much does it cost for a journalist to be critical in Montenegro?”, str. 5, dostupno na: <http://www.mans.co.me/en/wp-content/uploads/fai/FreedomOfExpression-Internship.pdf>, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, United Nations General Assembly, A/HRC/26/30/Add.1, Distr. General Apr. 29, 2014, dostupno na https://www.crin.org/sites/default/files/freedomofexpression_2.pdf, Brkic, D., Medijsko vlasništvo i finansiranje medija u Crnoj Gori: Slaba primjena regulative i nastavak kontrole nad medijima, dostupno na: [http://www.mminstitute.org/files/Medijsko%20vlasništvo%20i%20finansiranje%20medija%20u%20Crnoj%20Gori%20\(1\).pdf](http://www.mminstitute.org/files/Medijsko%20vlasništvo%20i%20finansiranje%20medija%20u%20Crnoj%20Gori%20(1).pdf)

slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija je osnovana u decembru 2014. godine.¹³ Komisija se sastoji od predstavnika Vlade, medija i nevladinih organizacija. Od 2016. godine nijesu pronađeni snažni dokazi, niti su dati uvjerljivi rezultati. S toga je javnost osudila nedostatak odgovornosti i nekažnjivost zločina, što za posledicu može imati podsticanje dodatnih napada.¹⁴ U većini slučajeva protiv novinara, istrage su u toku i nema konkretnih rezultata, dok je u nekoliko drugih slučajeva crnogorsko sudstvo ostvarilo određeni uspjeh.¹⁵

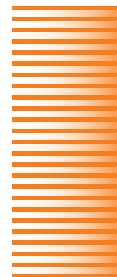
13 Ovaj odbor je pretpostavljao predstavnike nekoliko institucija: Ministarstva unutrašnjih poslova, tužilaštva, policije, Agencije za nacionalnu sigurnost, nevladinih organizacija i predstavnika medija. Više na: Spaic, A., supra, str.38.

14 Violence against journalists remains a source of serious concern. Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS), "How much does it cost for a journalist to be critical in Montenegro?", str. 5, dostupno na: <http://www.mans.co.me/en/wp-content/uploads/fai/FreedomOfExpression-Internship.pdf>, Spaic, A., supra, str.38.

15 Slučajevi koji su praćeni od strane domaće ali i međunarodne publike su sljedeći: Slučaj Duško Jovanović (2004), Slučaj Lidija Nikčević (2014), Slučaj Andrej Nikolaidis (2007), Slučaj Željko Ivanović (2007/2010), Slučaj Mladen Stojović (2008), Slučaj Mihailo Jovović (2009), Slučaj Petar Komnenić (2011), Slučaj Olivera Lakić (2012), and Slučaj Veselin Drjević (2012). Neki od ovih slučajeva podrazumijevaju i ubistvo novinara, fizički napad na novinara, itd. Spaic A., supra, str.37-39.

**II PROCJENA MEDIJA:
PRAVNI OKVIR
I KODEKSI PONAŠANJA**
**REFLEKSIJA SUDSKE PRAKSE EVROPSKOG SUDA
LJUDSKIH PRAVA**

II. 1. OPŠTI PRAVNI OKVIR

Medijsko okruženje u Crnoj Gori je, u velikoj mjeri, utemeljeno na međunarodnim pravnim instrumentima. Međunarodno određenje crnogorskog zakonodavstva predviđeno je dvijama ustavnih odredbi koje se pozivaju na pravnu nadmoć ratifikovanih međunarodnih pravnih akata - suprematijom. Članom 9 Ustava Crne Gore, predviđeno je da će “ratifikovani i objavljeni međunarodni sporazumi i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava biti sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka”. Nadalje, navodi se da će “imati nadmoć nad nacionalnim zakonodavstvom i da će biti direktno primjenjivi kada na drugačiji način od nacionalnog zakonodavstva regulišu odnose”. Shodno tome, član 145 propisuje da su domaći zakoni “u skladu s Ustavom i potvrđeni međunarodni sporazumi, kao i drugi propisi trebaju biti u skladu s Ustavom i zakonom”. Što se tiče Zakona o medijima, primjena evropskih zakona je preciznije data u Zakonu o medijima i Zakonu o elektronskim medijima, garantujući slobodu informacija na nivou standarda sadržanih u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama, kao i u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava.¹⁶

Proces evropskih integracija je, zemljama kandidatima za članstvo u EU, nametnuo obavezu ukidanja zatvorske kazne zbog klevete. Savjet Evrope zahtijevao je od svih potencijalnih država članica EU, tako i od Crne Gore, da ukinu krivične zakone o kleveti i da ih zamijene građanskim zakonima o kleveti.¹⁷ Specijalni izvjestioci UN-a zalagali su se za ukidanje krivičnih djela klevete, navodeći da krivična kleveta nije opravdano ograničenje slobode izražavanja, te da svi krivični zakoni o kleveti trebaju biti zamijenjeni građanskim zakonima. Osim toga, predstavnici nacionalnih i međunarodnih nevladinih organizacija,

¹⁶ Spaic A., supra, str.32.

¹⁷ Hulin, A., Joint Declarations of the Representatives of Intergovernmental Bodies to Protect Free Media and Expression. OSCE the Representative on Freedom of the Media. Vienna, 29. <http://www.osce.org/fom/99558?download=true>, 2013. p. 29; MANS, supra., p. 1.); Resolution 1577 (2007) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Spaic A., supra, str.47, 50.

kao i dio medija u Crnoj Gori pokrenuli su proces dekriminalizacije klevete, tvrdeći da krivična kleveta ima “negativan efekat” koji može spriječiti medije ili novinare da izraze svoje stavove i osjećanja iz straha od kriminalnih parnica i sankcija.¹⁸ Imajući u vidu navedeno, Crna Gora je u 2011. godini dekriminalizovala klevetu i uklonila je iz Krivičnog zakonika Crne Gore. Prema sadašnjem crnogorskom zakonu, tužba na klevetu se može procesuirati samo u okviru građanskih postupaka. Takođe, u odnosu na ranije slučajeve osuđivanja za krivična djela uvrede i klevete u Crnoj Gori, usvojen je Zakon o amnestiji lica osuđenih za krivična djela uvreda i kleveta.¹⁹

Crna Gora se, kao zemlja koja teži članstvu u EU, obavezala na postepeno prilagođavanje svog nacionalnog zakonodavstva sa *acquis communitarie*-om odnosno pravnom tekovinom EU, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, ali i prioritetima Evropskog partnerstva, iz 2007. godine. Kao što je navedeno, međunarodna zajednica predvođena Savjetom Evrope, pozvala je Crnu Goru na dekriminalizaciju klevete. Ovaj proces treba posmatrati kao dio usklađivanja sa zakonima EU. U svijetlu ovog zahtjeva i da bi se on mogao razumijeti, ova pitanja je neophodno analizirati kroz prizmu praksi i pozicija EU.²⁰ Ipak, velika većina država članica EU, je možda više naklonjena i pridržava se “krivičnog” pristupa, te imaju krivične zakone o kleveti sa zatvorom kao sankcijom.²¹ Najrelevantniji međunarodni obavezujući dokumenti su Preporuke Rec (85) 11 (Preporuka br. Rec (85) 11 koju je usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 28. juna 1985. godine) koja se bavi “položajem žrtve u okviru krivičnog zakona i postupka “ i Preporuka Rec (2003) 13 Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o pružanju informacija putem medija u vezi sa krivičnim postupkom (usvojen od strane Komiteta ministara 10. jula 2003. godine).²²

Pored toga, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, potpisan 15. oktobra 2007. godine između EU i Crne Gore, ima pravne, političke i ekonomske uslove za budući razvoj Crne Gore na putu pridruživanja EU, u skladu s principima vladavine prava, ljudskih, građanskih i ekonomskih sloboda u Crnoj Gori. Potpisivanjem ovog sporazuma,

18 Barendt, E. et al., *Libel and the Media: The Chilling Effect*. Clarendon Press, Oxford, 1997

19 Spaic, A., et al., supra, p. 12. Vidjeti Zakon o amnestiji lica osuđenih za krivična djela uvrede i klevete (OF of ME, No. 31/12), dostupno na: http://www.podaci.net/_gCGO/propis/Zakon_o_amnestiji/Z-aloakdu04v1231.html.

20 MANS, supra., str. 3., Spaic, A., supra

21 Spaic, A., et al., supra, str. 22.

22 Spaic A., supra, str.47.

Crna Gora je formalno prihvatila pridruživanje EU i njenim državama članicama, istovremeno preuzimajući odgovornost za svoju evropsku budućnost. Kao međunarodni sporazum, u skladu sa članom 9 Ustava Crne Gore, Sporazum o stabilizaciji ima suprematiju nad zakonima u Crnoj Gori. On predviđa da će Crna Gora uložiti zakonodavne napore za usklađivanje domaćih zakona sa EU. Pored toga, Crna Gora se obavezala da će osigurati pravilno sprovođenje usvojenih zakonskih normi.²³

Članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima navodi se da sloboda izražavanja predstavlja jedan od osnova demokratskog društva i da predstavlja jedan od osnovnih uslova za njegov napredak. U istom se navodi: “Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja, primanja, prenošenja informacija i ideja bez ometanja od strane javnih vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da licenciraju radio-difuzne, televizijske ili filmske djelatnosti. S obzirom na to da sa sobom nosi dužnosti i odgovornosti, ostvarivanje ovih sloboda može biti predmet određenih formalnosti, uslova, ograničenja ili kazni koje su propisane zakonom i neophodne u demokratskom društvu, a u interesu sledećeg: nacionalne sigurnosti, teritorijalnih nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja objavljivanja informacija dobijenih u povjerenju ili održavanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva “.

Crna Gora je formalno postala potpisnica ove Konvencije 2007. godine, iako je *de facto* član već od 2004. godine. Pored Evropske konvencije kao glavnog stuba, medijska prava kao što su: sloboda izražavanja, slobodan protok informacija, slobodan pristup svim izvorima informacija, sloboda istrage, prikupljanja, diseminacije, objavljivanja i primanja informacija, zaštita ljudskog dostojanstva i individualnosti, takođe su navedeni u drugim međunarodnim ugovorima i dokumentima koje propisuju Ujedinjene nacije, Organizacija za evropsku bezbijednost i saradnju (OEBS), Savjet Evrope i EU.²⁴ Na primjer, Deklaracija o slobodi političke debate u medijima, usvojena je 2004. godine od strane Komiteta ministara Savjeta Evrope: pravna sredstva protiv kršenja od strane medija navodi: “Štete i novčane kazne za klevetu ili uvredu

²³ Spaic, A., *Autonomy and Antidiscrimination in Private Law*, in *Civil Law Forum for South East Europe*, Collection of Studies and Analyses Reich (N., Jessel-Holst, C., Josipovic, T. eds., Skopje, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit 2014).

²⁴ Spaic, A., et al., supra, p. 12, Vodinelić, V., *Pravo masmedija*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2003, p. 16. Nikolić, D., *Medijsko pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2010. str. 71.

moraju imati razumni odnos srazmjernosti sa kršenjem prava ili ugleda drugih, uzimajući u obzir eventualna efikasna i adekvatna dobrovoljna pravna sredstva koje su odobrili mediji i koji su prihvaćeni od strane zainteresovanih lica”, a Rezolucija 1577 (2007) Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope o dekriminalizaciji klevete poziva države članice da “bez odlaganja ukinu zatvorske kazne za klevetu”, iako se Evropski sud za ljudska prava nikada nije eksplicitno izjasnio da je zatvorska kazna zabranjena.²⁵

Što se tiče Ustava, postoje posebne odredbe koje regulišu pitanja slobode govora, kroz četiri člana ovog dokumenta u Crnoj Gori. Ove karakteristike su određene članovima 47, 49, 50, 51. (član 47. - Pravo na informisanje, član 49. - Sloboda štampe, član 50. - Zabrana cenzure, član 51. - Pravo pristupa informacijama). Prvi među njima, član 47 definiše i garantuje slobodu izražavanja, kao i druga prava koja ograničavaju slobodu izražavanja. U njemu se navodi sledeće: “Svako ima pravo na slobodu izražavanja putem govora, pisma, slike ili na neki drugi način. Pravo na slobodu izražavanja može se ograničiti samo pravom drugog na dostojanstvo, ugled i čast, i ako ugrožava javni moral ili sigurnost Crne Gore.” Sloboda štampe je definisana i propisana članom 49 i to na sledeći način: “Sloboda štampe i drugi oblici javnog informisanja trebaju biti zagarantovani. Zagarantovano je pravo osnivanja novina i drugih informativnih medija, bez odobrenja, registracijom kod nadležnog organa”. Takođe, navodi da “se garantuju pravo na odgovor i pravo na ispravku bilo koje neistinite, nepotpune ili pogrešno prenijete informacije koja krši pravo ili interes lica, kao i pravo na nadoknadu štete prouzrokovane objavljivanjem neistinitih podataka ili informacija”²⁶. Članom 50 Ustava Crne Gore jasno zabranjuje cenzuru, i to na sledeći način: “Neće biti cenzure u Crnoj Gori. Nadležni sud može spriječiti širenje informacija i ideja putem javnih medija, ako je to potrebno, kako bi se spriječilo poziv na prisilno uništavanje ustavnog poretka definisanog Ustavom; očuva teritorijalni integritet Crne Gore; spriječilo propagiranje rata ili podsticanje na nasilje ili izvršenje krivičnih djela; spriječilo širenje rasne, nacionalne i vjerske mržnje ili diskriminacije.” Član 51. Ustava predviđa se sadržaj prava na pristup informacijama: “Svako ima pravo na pristup informacijama koje posjeduju državni organi i organizacije koje vrše javna ovlašćenja. Pravo na pristup

25
26

Spaić A., supra, str.49
Ustav Crne Gore (Sl. List CG, br. 01/07)

informacijama može biti ograničeno, ako je to u interesu sledećeg: zaštite života; zdravlja; morala i privatnosti; vršenja krivičnog postupka; sigurnosti i odbrane Crne Gore; strane, monetarne i ekonomske politike “(član 51).²⁷ Prema članu 40 Ustava Crne Gore, garantuje se pravo na privatnost. Navodi se da “svako ima pravo na poštovanje njegovog/njenog prava na privatni i porodični život”. Članom 42 Ustava Crne Gore predviđena je povjerljivost korespondencije. Zapravo, navodi se da će “povjerljivost pisama, telefonskih razgovora i drugih sredstava komunikacije biti nepovrediva”. Od načela nepovredivosti povjerljivosti pisama, telefonskih poziva i drugih sredstava komunikacije, odstupaće se na osnovu sudske odluke, ako je to potrebno za vođenje krivičnog postupka ili za sigurnost Crne Gore. Nadalje, članom 43 obezbjeđuje se garancija za zaštitu ličnih podataka. Zabranjeno je koristiti lične podatke za druge namjene, osim onih za koje su prikupljeni. Svako ima pravo da bude upoznat sa ličnim podacima prikupljenim o njemu/njoj, kao i sa pravom na sudsku zaštitu u slučaju njihove zloupotrebe.²⁸

Nacionalne odredbe koje se tiču medijske pokrivenosti mogu se podijeliti na direktne i indirektne izvore, tako da zajedno sa Zakonom o medijima (2002), Zakonom o elektronskim medijima (2012), Zakonom o javnim radio-difuznim servisima (2012), Zakonom o digitalnoj radiodifuziji (2011) i Zakonom o slobodnom pristupu informacijama (2012), postoje i relevantne odredbe u tekstovima Krivičnog zakonika, Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela, Zakona o intelektualnoj svojini i Zakona o obligacijama.

Zakon o medijima uspostavlja opšta načela i rješenja na kojima se zasniva medijski sistem u Crnoj Gori. On proglašava da su mediji u Crnoj Gori slobodni, zabranjuje cenzuru i utvrđuje da će Crna Gora pružati i garantovati slobodu informacija na nivou standarda sadržanih u međunarodnim propisima o ljudskim pravima i slobodama, kao i u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava. U prvom članu navodi se da će tekst Zakona o medijima, kao *lex generalis* za sve zakone vezane za medijsko pravo, biti tumačen i sproveden u skladu sa principima sadržanim u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, te da će se upravljati sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava. Ako mediji objavljuju program koji krši zakonski zaštićen

27 Ustav Crne Gore (Sl. List CG, br. 01/07)

28 Spaić A., supra, str.53, 58

interes osobe ili koji vrijeđa čast ili integritet pojedinca, daje ili prenosi neistinite izjave o njenom/njegovom životu, znanju i sposobnostima ili povređuje njegovo dostojanstvo na bilo koji drugi način, osoba o kojoj je riječ ima pravo da nadležnom sudu podnese krivičnu prijavu protiv autora i osnivača medija za nadoknadu štete. (član 20, Zakon o medijima). Takođe, u istom se navodi da “sve informacije prikupljene na nezakonit način objavljuju samo u interesu nacionalne bezbjednosti, zaštite teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, sprečavanja nereda ili zločina i zdravstvene ili moralne zaštite, kao i zaštite reputacije ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja povjerljivih podataka ili u cilju zaštite autoriteta i nepristrasnosti sudstva “(član 21, Zakon o medijima). Pored toga, Zakon predviđa da novinari nijesu odgovorni ako u toku svog rada dobiju ili objavljuju informacije koje se smatraju državnim, vojnim, službenim ili poslovnim tajnama, ukoliko postoji preovlađujući interes da se javnost informiše. Što se tiče zabranjenog sadržaja, Zakon o medijima definiše da je zabranjeno objavljivanje informacija i mišljenja koja podstiču diskriminaciju, mržnju ili nasilje nad osobama ili grupom osoba na osnovu njihove pripadnosti ili nepripadnosti određenoj rasnoj, vjerskoj, nacionalnoj, etničkoj grupi, polnoj ili seksualnoj orijentaciji. Međutim, navodi se i situacija kada osnivač medija i autor neće biti odgovorni. Novinar neće biti odgovoran, ukoliko se radi o informativnom dijelu naučnog ili autorskog rada čiji je predmet javno pitanje, te koji se objavljuje: bez namjere da se podstakne diskriminacija, mržnja ili nasilje, posebno ako su te informacije dio objektivnog izvještaja o novostima; sa namjerom da kritički ukaže na diskriminaciju, mržnju ili nasilje ili bilo koju pojavu koja predstavlja ili bi mogla predstavljati podstrek za takvo ponašanje. (čl. 23-24, Zakon o medijima).²⁹

Zakon o elektronskim medijima uređuje licenciranje, uspostavljanje radio-difuznih medija, konkurentnost, nadgledanje, raznolikost tržišta i reklamiranje. On uređuje prava, dužnosti i odgovornosti pravnih i fizičkih lica koja se bave proizvodnjom; sprečavanje nezakonite medijske koncentracije; te promovisanje medijskog pluralizma. Primjena Zakona o elektronskim medijima delegirana je autonomnom i nezavisnom tijelu, Agenciji za elektronske medije. Isti definiše status, nadležnosti i finansiranje AEM-a. Agencija je nadležna za usvajanje Strategije razvoja radio-difuzije i nadgledanja audiovizuelnih emitera.³⁰

29 Spaic A., supra, str.33, 53.

30 Spaic A., supra, str.33.

Zakonski uslovi za organizaciju i funkcionisanje radiodifuzne scene, predviđeni su u okviru nekoliko dodatnih regulative, kao što su: Zakon o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore, Zakon o digitalnoj radiodifuziji i Zakon o elektronskoj komunikaciji.

Zakon o javnim radio-difuznim servisima propisuje aktivnosti Javnog servisa - RTCG, kao i njegovu šemu finansiranja, organizaciju i način rada. On detaljno definiše nadležnosti i funkcije Savjeta RTCG-a i generalnog direktora RTCG-a.³¹

Zakon o slobodnom pristupu informacijama definiše sadržaj prava na pristup informacijama koje posjeduju javne vlasti – državni organi, javna preduzeća i drugi subjekti koji vrše javna ovlašćenja. On propisuje principe slobodnog pristupa informacijama, transparentnost u radu javnih vlasti, pravo javnosti da se informiše i jednakost zahtjeva. Takođe, određuje da se pristup informacijama vrši na nivou standarda utvrdjenih ratifikovanim međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima i slobodama i generalnim principima međunarodnog prava.³²

Zakon o digitalnoj radiodifuziji definiše instrumente i proceduralne aspekte za digitalno zemaljsko emitovanje, uključujući i postupak prelaska sa analognog na digitalno emitovanje.

Posebne odredbe koje se odnose na krivičnu odgovornost za krivična djela učinjena posredstvom javnog informisanja, predložene su u članovima 28-30 Krivičnog zakonika, definišući odgovornost glavnog i odgovornog urednika, njegovog zamjenika, izdavača, tipografa i proizvođača. Predviđa se krivična odgovornost glavnog urednika ili osobe koja je bila na njegovoj poziciji u trenutku objavljivanja informacija, ako su ispunjena tri uslova: (a) sadržaj je objavljen bez odobrenja autora; (b) do kraja prvostepenog saslušanja autor nije poznat; i (c) činjenične ili pravne prepreke sprečavaju autorsko gonjenje (član 28). Zakonom je definisana i odgovornost izdavača, tipografa i proizvođača. Izdavač je odgovoran za krivično djelo počinjeno putem redovnih publikacija za štampu. Međutim, ako izdavač ne postoji ili postoje stvarne ili zakonske prepreke za njegovo gonjenje, odgovorno lice je tipograf koji je bio toga svjestan. Kada se krivično djelo izvrši pomoću nekih drugih

31 The Swedish Bar Association and the New York City Bar Association, Independent Legal Mission to Study Press Freedom in Montenegro, May 2013, dostupno na: <http://www2.nycbar.org/pdf/report/uploads/Montenegro.pdf>, str. 10.

32 Spaic A., supra, str. 33.

instrumenata kao što su kompakt disk, snimak fonografa, magnetna traka i druga audio sredstva, film za javno ili privatno prikazivanje, slajdovi, video snimci ili slična sredstva komunikacije namenjena široj publici, proizvođač je neko ko mora biti krivično odgovoran. U situaciji kada su ova lica - pravna lica, odgovornost će snositi lice odgovorno za ove aktivnosti (član 29). Osnivač medija će biti odgovoran za svaki objavljeni program.³³

Krivični zakonik u članovima 178 i 179 opisuje dva krivična djela u vezi sa ograničenjem slobode izražavanja. Član 178, ovog zakona, definiše povredu slobode govora i javnog nastupa, navodeći da će se svako ko lišava ili ograničava slobodu govora ili javno pojavljivanje drugog lica na nezakonit način, kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. U daljem tekstu navodi se, da ako je ovo djelo počinilo lice koje djeluje u službenom svojstvu, tokom obavljanja svojih dužnosti, to lice će se kazniti zatvorom do tri godine. Osim toga, u članu 179 definisan je prekršaj sprečavanja štampanja i distribucije štampanih materijala i emitovanja. Svako ko sprečava ili ometa, bez dozvole: (1) štampanje, snimanje, prodaju ili distribuciju knjiga, časopisa, novina, audio i video kasete ili drugih štampanih ili snimljenih materijala; ili (2) emitovanje radio ili TV programa, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Ako je ovo krivično djelo počinilo lice koje deluje u službenom svojstvu, tokom obavljanja svojih dužnosti, to lice će se kazniti zatvorom do tri godine. Dodatno, zakon u članu 180 predviđa zločin sprečavanja objavljivanja odgovora i ispravki. Navodi se da svako ko, suprotno pravosnažnoj odluci suda, odbije ili spriječi objavljivanje odgovora ili ispravku netačno objavljenih informacija koje krše nečija prava ili interese, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.³⁴

Zakon o obligacionim odnosima je, takođe, veoma relevantan u pogledu medijskih pitanja. Glavne povrede u medijskom izvještavanju treba riješiti u građanskom postupku sa građanskim sankcijama. S tim u vezi, sledeća tri člana Zakona o obligacionim odnosima od velikog značaja za razumijevanje medijskih prava. Npr., u poglavlju pod nazivom Povreda dostojanstva i širenje neistinitih tvrdnji, član 151 navodi da onaj ko povrijedi čast druge osobe ili ko iznosi ili prenosi lažne izjave u vezi

33 Spaić A., supra, str.33-34.

34 Krivični zakon (Sl. list CG, br. 70/03, 13/04, 47/06, 40/08, 25/10, 32/11, 40/13, 56/13), Spajić A., supra, str. 34.

sa prošlošću, znanjem i sposobnošću nekog drugog, iako je svjestan ili bi trebao biti svjestan da su to neistine, te time nanosi materijalnu štetu osobi o kojoj se radi, odgovoran je za štetu. Međutim, neće biti odgovoran za gubitak koji je nastao, kada je dao/dala lažnu izjavu u vezi sa drugom osobom, ne znajući da ona nije tačna, u slučaju kada on/ona ili onaj koji potvrđuje takvu izjavu ima ozbiljan interes u vezi sa tim.³⁵ Član 206, ovog zakona, predviđa da u slučaju kršenja pojedinačnog prava sud može naložiti: kaznu – da se ispravka objavi javno ili da počinitelj štete povuče izjavu koja je prouzrokovala povredu, ali i neko drugo naređenje koje bi postiglo svrhu. U istom Zakonu, u članu 207, stoji da će “sud u slučaju povrijeđenog ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, nakon što utvrdi okolnosti slučaja, a posebno intenzitet bolova i straha, kao i njihovo trajanje, u slučaju postojanja odgovarajuće osnove za tako nešto – dodijeliti pravičnu odštetu, nezavisno od imovinske odštete, čak i ako se ova druga ne dodijeli.”³⁶

Uz Ustav i nekoliko zakonskih akata, postoji niz pravilnika i odluka relevantnih za oblast medija, kao što su Pravilnik o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama, Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima, Pravilnika o uslovima i postupku izdavanja odobrenja za emitovanje. Članovima 12-16 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima propisano je da elektronski mediji “ne smiju kršiti privatnost pojedinaca objavljivanjem informacija koje se tiču njihovog privatnog života, bez njihovog znanja i pristanka, osim u slučaju prevladavajućeg javnog interesa”. U nastavku se navodi da “svako kršenje privatnosti može biti opravdano samo u slučaju prevladavajućeg javnog interesa, posebno kada se radi o maloljetnicima i ljudima koji nisu javne ličnosti ili nisu u žiži javnosti.” (Član 13) Dodatno, elektronski mediji moraju poštovati “privatnost preživjelih i/ili porodica žrtava”. U tom smislu, član 14 navodi da identitet i lični podaci maloljetnika ili ugrožene osobe neće biti otkriveni, onda kada postoji opravdan razlog da se vjeruje da bi njihovo objavljivanje moglo ugroziti njihov interes ili dostojanstvo. Osim toga, navodi se da se “slika maloljetnika sa smetnjama u razvoju ne smije koristiti za bilo koju svrhu koja nije u skladu sa poštovanjem njihovih prava i ljudskog dostojanstva”.³⁷

35 Spaic A., supra, str. 34

36 Zakon o obligacionim odnosima (Sl. list, br. 47/07), Spaic A., supra, str. 46, 51.

37 Spaic A., supra, str. 38.

Pravna mišljenja Vrhovnog suda u Crnoj Gori, iako nijesu formalno obavezna, imaju značajnu pravnu snagu. Kada je riječ o formuli ili izjavi za obračun iznosa naknade štete, važno je mišljenje Vrhovnog suda. Ako Sud utvrdi odgovornost novinara i medija za lažno izvještavanje - za povredu prava ličnosti (časti ili ugleda), kako bi se utvrdio iznos štete sud mora uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, uz fokus na relevantnost oštećenih dobara, kao posledice mentalnih poteškoća. Iznos naknade, koja se po pravilu dodjeljuje, mora biti u saglasnosti sa Evropskim sudom za ljudska prava: "Ne može se dodijeliti u iznosu koji će biti obeshrabrujući ili će nametnuti uticaj na novinare i medije u obavljanju njihove uloge u očuvanju demokratskih vrijednosti u društvu". Međutim, Vrhovni sud nije unaprijed ograničio iznos za pretrpljenu nematerijalnu štetu. Smatra se da bi takva izjava bila u suprotnosti sa principom proporcionalnosti, kao osnovnim principom evropskog prava.³⁸

Sveobuhvatne analize su pokazale da bi se crnogorski pravni okvir mogao popraviti. Međutim, postojeća zakonska rješenja se ne mogu tretirati kao prepreka za profesionalno izvještavanje.

II. 2. POSEBAN PRAVNI OKVIR ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O saslušanjima pred sudom i dokumentima

Preporuke i Deklaracije Komiteta ministara Savjeta Evrope u oblasti medija i informacionog društva³⁹ i Konsultativni savjet evropskih sudija (CCJE) i Mišljenje br. 7 (2005) Konsultativni savjet evropskih sudija (CCJE) na pažnju Komiteta ministara o “pravdi i društvu”: ODNOS SUDOVA SA MEDIJIMA: “Konsultativni savjet evropskih sudija smatra da obje profesije (sudije i novinari) treba da izrade kodeks prakse o svojim odnosima sa predstavnicima drugih profesija i o izvještavanju sudskih predmeta. Kako iskustvo država koje već imaju takav sistem pokazuje, sudstvo će definisati uslove pod kojima se izjave u vezi sa sudskim predmetima mogu dati medijima, dok će novinari proizvoditi vlastite smjernice za izvještavanje o tekućim slučajevima, za objavljivanje imena (ili slika) osoba koje su uključene u parnični postupak (stranke, žrtve, svjedoci, javni tužilac, istražni sudija, sudija, itd.), kao i za izvještavanje o presudama u slučajevima koji su privukli veliki javni interes. U skladu sa svojim Mišljenjem br. 3 (2002), stav 40, Konsultativni savjet evropskih sudija preporučuje da nacionalna pravosuđa preduzmu određene korake u skladu sa njihovim službenim tekstovima. Osim toga, Konsultativni savjet evropskih sudija preporučuje da se osnuje efikasan mehanizam, koji bi mogao biti u obliku nezavisnog tijela, a koji će se baviti problemima izazvanim medijskim prikazima sudskog postupaka ili poteškoćama novinara u ostvarivanju njegovog/njenog zadatka informisanja. Ovaj mehanizam bi davao opšte preporuke namijenjene sprečavanju ponavljanja primjećениh problema.”

Krivični zakonik Crne Gore prepoznaje pet djela koja krše pravo na privatnost: kršenje tajnosti pisma i drugih pošiljki (član 172), neovlašćeno prisluškivanje i snimanje (član 173), neovlašćeno fotografisanje (član 174), neovlašćeno objavljivanje i prezentacija tuđeg teksta, portreta i snimaka (član 175) i neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka (član 176). “Kršenje privatnosti tajnosti pisma i drugih pošiljki postoji kada neko bez autorizacije otvara nečije drugo pismo, telegram ili drugu zatvorenu korespondenciju ili sredstva komunikacije ili krši na bilo koji

39 Recommendations and Declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society, Media and Internet Division, Directorate General of Human Rights and Rule of Law Strasbourg, July 2016, dostupno na: <https://rm.coe.int/1680645b44>, dostupno na: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CCJE\(2005\)OP7&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CCJE(2005)OP7&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3&direct=true)

drugi način njihovu nepovredivost ili kada zadržava, prikriva, uništava ili isporučuje drugoj osobi nečije pismo, telegram ili druga sredstva za komunikaciju ili kada krši privatnost elektronske pošte. Takođe, isti zločin će postojati kada osoba dostavi drugoj osobi sadržaj do kojeg je došla kršenjem privatnosti nečijeg drugog pisma, telegrama ili druge zatvorene prepiske ili drugih sredstava komunikacije ili kada je u pitanju osoba koji koristi takav sadržaj. Za ova djela propisana je kazna u vidu novčane kazne ili kazne zatvora do jedne godine. Ako su ove zločine počinila lica koja djeluju u službenom svojstvu, tokom vršenja dužnosti, ta lica će se kazniti zatvorom do tri godine. Jedno od zabranjenih djela, koje često mediji praktikuju, je neovlašćeno prisluškivanje i snimanje. Ovaj zločin postoji kod neovlašćenog prisluškivanja uz pomoć posebnih uređaja za slušanje ili snimanjem razgovora, izjave ili bilo koje druge informacije koja nije namenjena za njegovu/njenu upotrebu, ili uz pomoć osobe koja omogućava nepoznatom licu da bude obaviješteno o ovim materijalima, za šta se predviđa novčana kazna ili zatvor do jedne godine”. Ipak, i pored ovakve inkriminacije, mediji i novinari često pribjegavaju neovlašćenom fotografisanju. Članom 174 Krivičnog zakonika propisano je da “svako ko pravi fotografski, filmski, video ili drugi snimak nekoga i time značajno narušava privatnost njegovog/njenog života ili ko dostavlja ili prikazuje takve snimke trećoj strani ili omogućava trećoj strani da dođe do saznanja o takvim snimcima, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine “. Ako je lice to činilo u službenom svojstvu, u toku vršenja dužnosti, kazniće se zatvorom do tri godine. Neovlašćeno objavljivanje i predstavljanje tuđeg teksta, portreta i snimaka je zločin propisan članom 175. U njemu se navodi “da svako ko objavi ili javno predstavlja pisani tekst, portret, fotografiju, film, ili fonogram ličnog karaktera bez saglasnosti osobe koja je napisala pisani tekst, bez saglasnosti osobe prikazane na portretu, fotografiji ili filmu ili čiji glas se snima na fonogramu ili bez saglasnosti drugog lica čiji je pristanak propisan zakonom, a time značajno narušava privatnost života te osobe, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.” Član 176 predviđa zaštitu neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka. On predviđa da osoba koja, u suprotnosti sa zakonom, prikuplja lične podatke ili koristi takve podatke, ili svako ko pruža, komunicira ih sa drugima ili koristi bez dozvole lične podatke koji su prikupljeni, obrađeni i korišteni u skladu sa zakonom, u cilju osim onog za koji su prikupljeni, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do

jedne godine. U slučajevima kršenja privatnosti pošte i drugih sredstava komunikacije, neovlašćenog prisluškivanja i snimanja, neovlašćenog fotografisanja, neovlašćenog objavljivanja i prezentovanja nećijih pisanih tekstova, portreta i snimaka, te neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka, a kada to učini lice koje deluje u u službenom svojstvu, u toku vršenja svojih dužnosti, to lice će se kazniti zatvorom do tri godine. Takođe, posljednje izmjene i dopune Krivičnog zakonika, propisuju da osoba “koja je počinila bilo koji od tih zločina u cilju sprečavanja ili otkrivanja zločina za koji se osuđuje na pet ili više godina, neće biti kažnjena” (član 176a). S toga, ako su ova djela učinjena kao preventivna istraga za bilo koji zločin za koji se osuđuje na pet godina ili više, prema zakonu, neće se zahtijevati tehničko ovlašćene za lice koje ih čini. Uprkos naporima mnogih nacionalnih i međunarodnih organizacija, čin širenja informacija o privatnom i porodičnom životu, nastavio je da se tretira kao zločin (član 197).⁴⁰ Prema Krivičnom zakoniku, “ko god širi ili prenosi informacije o ličnom ili porodičnom životu osobe i time potencijalno povređuje njegovu/njenu čast ili ugled, kazniće se novčanom kaznom u iznosu od 3.000 do 10.000 eura”. Zakon, dalje, navodi da ako se zločin izvrši putem medija ili sličnih sredstava ili na javnom skupu, počilac će se kazniti novčanom kaznom u iznosu od 5.000 do 14.000 eura.” Ako je ovaj zločin prouzrokovao ili bi mogao dovesti do ozbiljnih posljedica za oštećenog, počilac će se kazniti novčanom kaznom u iznosu od najmanje 8.000 eura. Međutim, ovim tekstom je propisano da ako je okrivljeni proširio ili prenio informacije o ličnom ili porodičnom životu pri obavljanju službene dužnosti, kao novinar koji se bavi svojom profesijom, ili kada brani pravo ili štiti opravdani interes, neće se kazniti ako dokaže da su informacije istinite ili da ima osnovane razloge da vjeruje da su informacije koje je objavio/ objavila ili prenio/prenijela tačne “.⁴¹

Etički kodeks, pod načelom VII, navodi da je novinar dužan da bude vrlo oprezan kada se radi o privatnim životima ljudi. “Pravo na privatni život je disproporcionalno u odnosu na važnost javne funkcije koju pojedinac ima, ali u tim slučajevima takođe, neophodno je da se poštuje ljudsko dostojanstvo. U smjernicama za tumačenje načela VII, predviđeno je da novinar ne smije ulaziti i izvještavati o privatnom životu neke osobe bez njegovog/njenog pristanka, te da se pravo javnosti na informisanje

40 Spaic, A., supra, str. 54-55.

41 Spaic, A., supra, str. 55.

uvijek mora odmjeriti u odnosu na lična prava onih o kojima je riječ.” Izvještavanje o privatnom životu osobe je legitimno ako se “ sprečava obmanjivanje javnosti nekom izjavom ili akcijom pojedinca, kao što su slučajevi kada osoba radi nešto privatno što u javnosti osuđuje”. U slučaju javnih službenika, novinari imaju pravo da ispituju njegov/njen život kada se izvještavanje tiče njegove/njene pogodnosti za dužnost koju obavlja ili teži da obavlja. U nastavku se navodi da izvještavanje o privatnom životu osoba može biti opravdano kada je to u javnom interesu (otkriti ili objelodaniti kriminalno ponašanje; otkriti ili objelodaniti ozbiljno anti-socijalno ponašanje; zaštititi javno zdravlje i sigurnost; korupcija). Što se tiče žrtava nezgode ili zločina, smjernice pružaju posebnu zaštitu njihovih imena. Izuzeci mogu biti opravdani ako je osoba koja je u pitanju javna ličnost ili ako postoje posebne popratne okolnosti. “U slučaju porodice i drugih ljudi koji su indirektno pogođeni nesrećom ili koji nemaju nikakve veze sa kriminalom, mora se voditi računa prilikom objavljivanja imena i slike. Objavljivanje privatne adrese uživa posebnu zaštitu. Takođe, fizičke i mentalne bolesti ili povrede u osnovi spadaju u privatnu sferu pogođenih osoba. Mediji ne bi trebalo da objavljuju imena i fotografije u takvim slučajevima i trebalo bi izbjegavati upotrebu uvredljivih izraza za opis bolesti, čak i ako su izrazi u svakodnevnoj upotrebi, imajući u vidu potencijalnu senzitivnost tih osoba. Prilikom izvještavanja o samoubistvima, mora se ukazati posebna pažnja, a posebno kada mediji objavljuju imena i detaljne opise okolnosti.” Dakle, izuzeci su opravdani samo ako je slučaj od javnog interesa. Ako je osoba prikazana samo kao objekat, onda se izvještaj smatra senzacionalnim, posebno ako se izvještava o samrti ili fizičkoj ili psihičkoj patnji osobe. Izvještaji o nesrećama i katastrofama se smatraju prihvatljivim sve dok odražavaju poštovanje za patnje žrtava i osjećanja članova njihovih porodica. Žrtve nesreće se ne smiju izložiti patnji po drugi put i to da bi se prikazali u medijima. Nijedno od garantovanih prava se ne može potpuno uživati bez ograničenja. Naprotiv, kako generalni postulat u zakonu navodi prava se mogu ostvariti u mjeri u kojoj ne povređuju druga međunarodno priznata prava.⁴²

Zakonski prijedlozi države kao reakcija na navodna kršenja u medijskom izvještavanju

Tokom 2016. godine, klevetanje Specijalnog državnog tužioca je izazvalo nove zakonska korake u pogledu zahtjeva za izmjene i dopune Zakona o Specijalnom tužilaštvu. Ovaj prijedlog amandmana na Zakon je proširio trenutno krivično djelo “povreda tajnosti postupka”. Prijedlog je predviđao da “objavljivanje informacija i podataka iz istražnog postupka, bez prethodnog odobrenja od strane specijalnog državnog tužioca, predstavljati povredu tajnosti postupka”. U većini demokratskih zemalja, “fluid” verzija ovog pravila predviđa da mediji imaju pravo izvještavati o ovim postupcima, osim ako je izdata sudska zabrana.

Istovremeno, Ministarstvo pravde je predložilo izmjenu Krivičnog zakonika uvođenjem kriminalne klevete onda kada su članovi pravosuđa predmet klevetanje. Međutim, oba prijedloga su protumačena kao neka vrsta cenzure, tako da nijesu dobili dovoljnu podršku u okviru institucija, i oba su odbijena.⁴³

II. 3. MEDIJSKI STANDARDI U IZVJEŠTAVANJU O KRIVIČNOM PRAVOSUĐU

Nepriistrasnost, pravednost, preciznost i efikasnost u medijskom izvještavanju u Crnoj Gori

Standardi u medijskom izvještavanju su proglašeni i navedeni u nekoliko pravnih akata, kao što su Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima, Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima i Etički kodeks novinara Crne Gore.

Uzimajući u obzir karakteristike medija, njihova dužnost je da dosledno primjenjuju profesionalne i etičke standard Etičkog kodeksa novinara, kao i da adekvatno informišu javnost, bez senzacionalizma. Zajedno sa zakonskim aktima, Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima navodi za programske standarde istinitost, iskrenost, uravnoteženo izvještavanje, objektivnost i nepriistrasnost, kao glavne kriterijume izvještavanja. Kao što je navedeno u članovima od 5 do 45 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima, ovi kriterijumi su relevantni za utvrđivanje: načela slobode i odgovornosti, zabrane kršenje ljudskog dostojanstva, prepoznatljivosti oglašivača i sponzora, fer, adekvatnog, uravnoteženog izvještavanja, načela *audiatur et altera pars*, zaštite privatnosti, zabrane govora mržnje, poštovanja suda i tajnosti postupka, zabrane zloupotrebe povjerenja, zabrane diskriminacije, zabrane povrede morala, zaštite prava maloljetnika. U stvari, novinari i urednici slobodno mogu izraziti svoje stavove o određenim temama, uz sigurnost da će ih publika prepoznati.⁴⁴

Nepriistrasnost

Princip nepriistrasnosti se smatra jednim od najvažnijih načela u okviru crnogorskog zakonodavnog. Ono pretpostavlja cjelovito, nepriistrasno, besplatno, istinito i pravovremeno širenje informacija. Od medija se očekuje da istinito i profesionalno, precizno i objektivno predstavljaju činjenice i događaje; mišljenja i komentari moraju biti odvojeni, a njihov izvor ili autor prepoznatljiv; potrebno je podsticati nepriistrasnost, poštujući razlike u mišljenjima o političkim ili ekonomskim pitanjima.

⁴⁴ Agency of Electronic Media, Report on the Application of the Programme of super works Standards in Audio-Visual Communications in Electronic Media, January 2016, dostupno na: http://www.ardecg.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=43&Itemid=26).

Kao što je predviđeno u članu 4 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima “publika treba da dobije precizne, nedvosmislene, informacije koje nijesu preuveličane, te realan osvrt na događaje/teme. Dakle, princip nepristrasnosti se mora podsticati putem standarda o jasnom razdvajanju činjeničnog izvještavanja od “stava, mišljenja ili komentara, ne dozvoljavajući da uvjerenja i mišljenja urednika i novinara imaju diskriminirajući efekat na izbor teme i način njenog predstavljanja”.⁴⁵

Zloupotreba i pogrešna interpretacija “izjave, saopštenja za javnost i sličnih sadržaja, s ciljem promjene njihovog stvarnog značenja ili manipulacija slikama, tonom ili sadržajem, iskrivljujući izvorno značenje izjave” treba biti sankcionisana i snažno zabranjena. Princip nepristrasnosti je neraskidivo povezan sa načelima objektivnosti i preciznosti. Značenje i sadržaj oba načela su strogo definisani u Pravilniku o programskim standardima u elektronskim medijima. Načelo objektivnosti podrazumjeva “iznošenje svih tački gledišta u informativnim emisijama, na objektivnan način, bez uredničke intervencije i komentara kojima se neko favorizuje”. Osim toga, Pravilnik predviđa obavezu medija da precizno izvještavaju “oslanjajući se na činjenice u svom izvještavanju” i da pokušaju izbjeći prikazivanje “vijesti i izvještaja za koje znaju ili bi mogli znati da su netačne”. U stvari, navodi se da se “vijesti i izvještaji koji se ne mogu potvrditi, ili čija tačnost nije utvrđena sa sigurnošću, mogu objavljivati samo ako su jasno identifikovane kao neslužbene ili nepotvrđene”. Utvrđena je velika potreba za primjenom ovih načela tokom procesa izborne kampanje. Uravnoteženo i fer izvještavanje, poštovanje načela *audiatur et altera pars*, objavljivanje različitih mišljenja o kontroverznim političkim, ekonomskim i drugim temama od javnog interesa, trebaju biti glavne karakteristike izvještavanja medija tokom procesa izbornih kampanja. Pravilnik strogo utvrđuje obavezu elektronskih medija da se suzdrže od tendencioznih “promocija interesa političke stranke bilo koje grupe ili pojedinca, posebno ako se takav sadržaj emituje u više navrata u određenom periodu”. U nastavku se navodi da medijski izvjestioci, novinari, autori programa, moderatori u informativnim, političkim i programima o aktuelnostima, raspravama i diskusijama, mogu izraziti svoje lične stavove i mišljenja, koji moraju biti jasno označeni kao takvi, tako da i publika može da ih prepozna kao takve. Od novinara se očekuje nepristrasno pružanje informacija, bez izražavanja ličnih stavova (član 6. Pravilnika).⁴⁶

45

Spaic A., supra, str. 86.

46

Ibid.

Zaštita maloljetnika prilikom izvještavanja o krivičnom postupku

U kontekstu slobode štampe, prava maloljetnika su snažno zaštićena kroz skup međunarodnih i nacionalnih pravnih instrumenata. Analize su pokazale da često postoji sukob između prava maloljetnika na povjerljivost i zaštitu njihovog najboljeg interesa i prava medija na pristup informacijama.⁴⁷ Kada prava dvije interesne grupe, kao što su mediji i maloljetni prestupnici, dolaze u sukob, sudovi i pravne zajednice imaju zadatak da pruže okvir za rješavanje. Kada se analizira ovo pitanje iz pozicije najosjetljivije grupe - maloljetnici - sukob između ova dva prava se mora kritički razmotriti.⁴⁸ Maloljetnici su snažno zaštićeni u brojnim međunarodnim instrumentima koji su od značaja za crnogorski nacionalni sistem, i to na obaveznoj ili dobrovoljnoj osnovi. Konvencija UN-a o pravima djeteta, ratifikovana i na taj način inkorporirana u crnogorski pravni sistem, snažno štiti interese i prava djeteta, pa se navodi da sve radnje koje se tiču djece moraju vršiti u najboljem interesu djeteta (član 3, 16).⁴⁹ Osim ove Konvencije, postoje neki drugi relevantni međunarodni pravni instrumenti, koji omogućavaju pristup djece pravdi na međunarodnom nivou.⁵⁰ Uz to, član 74 Ustava određuje sadržaj prava djeteta. On predviđa da djeca uživaju ljudska prava koja su prikladna njihovom uzrastu i zrelosti, te da sačuvaju svoj identitet. Garantuje se posebna zaštita djece od psihičkog, fizičkog, društvenog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe. Zapravo, interes djeteta mora biti primarni fokus javne vlasti, državnih ili privatnih institucija, posebno u oblasti zaštite djece u području slobode izražavanja, u skladu sa svojim godinama i zrelošću. Postupak i način zaštite djeteta određuje se u nekoliko zakona, kao što je Ustav, Zakon o medijima,

47 Spaic, A., Nolasco, C., Mediji i djeca u SAD-u, UNAPREĐIVANJE MEDIJSKIH PRAVA, Fakultet političkih nauka, Podgorica, 2013, pp. 99–109, ISBN 978-9940-9102-5-9; Đuranović, D., Osvrt na medijsko izvještavanje o maloljetnicima: Sukob etike i profita, UNAPREĐIVANJE MEDIJSKIH PRAVA, Fakultet političkih nauka, Podgorica, 2013, pp. 48–56, ISBN 978-9940-9102-5-9; Maric, B., Maloljetnici, postupak, javnost, UNAPREĐIVANJE MEDIJSKIH PRAVA, Fakultet političkih nauka, Podgorica, 2013, pp. 40–48, ISBN 978-9940-9102-5-9; Sekulovic, S., Preispitivanje postojećeg zakonskog okvira izvještavanja o maloljetnicima, UNAPREĐIVANJE MEDIJSKIH PRAVA, Fakultet političkih nauka, Podgorica, 2013, str. 30–40, ISBN 978-9940-9102-5-9.

48 Nolasco, C., Spaic, A., Vaughn, M.S., Media Access to Juvenile Proceedings: Balancing the Tightrope Between Privacy Rights and Freedom of the Press, 43 Int'l J.L., Crime & Just. 4, 643–675.

49 Spaic A., supra, str. 88.

50 Ovi instrumenti su: član 6 Evropske konvencije, čl. 14 (4), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima 1966. (ICCPR) i Konvencija o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja. (Član 31), član 8, stav 1 Pevinskih pravila, iako nisu obavezujuća pravila u međunarodnom pravu, usvojena su od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 1985. godine, i Smjernice Komiteta ministara Savjeta Evrope o afirmativnom pravu nakonjenom djece i njihov Memorandum obrazloženja. Preporuke br. Rec (87) 20 kojima se predviđa "da društvene reakcije na maloljetničku delinkvenciju trebaju uzeti u obzir ličnost i specifične potrebe maloljetnika, što podrazumijeva specijalizovane intervencije i, gdje je to potrebno, specijalizovani tretman". Postoje dva relevantna dokumenta: Preporuka Rec (2001) 16 o zaštiti djece od seksualne eksploatacije (Preporuka Rec (2001) 16 usvojena 31. oktobra 2001. godine, Komitet ministara Savjeta Evrope) i Preporuka Rec (2003) 13 (Preporuka Rec (2003) 13, usvojena 10. jula 2003. godine, Komitet ministara Savjeta Evrope), koja obezbjeđuje Zaštitu privatnosti maloljetnika ili drugih ugroženih lica, tokom krivičnog postupka

Zakon o elektronskim medijima, Krivični zakonik, itd. Kao što navodi *legi generali*, odnosno Zakon o medijima, član 22, mediji treba da štite integritet maloljetnika. Bilo koji program koji bi mogao ugroziti zdravstveni, moralni, intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta, treba jasno i vidljivo unaprijed označiti kao takav i distribuirati ga na takav način da se, što je najviše moguće, umanje mogućnosti djeteta za njegovo korišćenje. Takođe, zabranjeno je objavljivanje identiteta maloljetne osobe uključene u krivično djelo, bilo u svojstvu žrtve ili optuženog. Kao izuzetak, identitet maloljetnika, osuđenog za krivično djelo pravosnažnom presudom, može se objaviti ako postoji opravdani interes javnosti da sa tim bude upoznata.⁵¹ Pravilnik o programskim standardima elektronskih medija je vrlo strog i opsežan, te predviđa precizan i detaljan popis preporuka u vezi sa zaštitom ove grupe. Članom 20, ovoga pravilnika, propisano je da u slučaju informacija o bilo kojem obliku nasilja i sa tim povezanim ulogama maloljetnika, identitet maloljetnika uvijek mora biti zaštićen posredstvom zamagljene slike i moduliranog tona, čineći ih neprepoznatljivima. Lični podaci maloljetnika i detalji iz njihovih porodičnih odnosa i privatnog života, neće biti objavljeni u slučajevima kada to može dovesti do kršenja njihovih interesa ili dostojanstva. Informacije o krivičnom postupku koji je u toku, a vodi se protiv maloljetnika, neće biti objavljene, kao ni sa tim povezane sudske odluke. Obavezujuće odluke suda u postupku protiv maloljetnika mogu biti objavljene, bez davanja ličnih podataka ili drugih informacija na temelju kojih se može utvrditi njihov identitet. Prilikom objavljivanja informacija koje se odnose na krivične predmete, elektronski mediji su dužni obratiti posebnu pažnju na ranjiv položaj maloljetnika uključenih u ove slučajeve, bilo kao žrtve, svjedoci ili počinitelji. Identitet maloljetnika osuđenog za zločin obavezujućom odlukom, može se otkriti u programu samo ako postoji opšti interes.⁵²

Etički kodeks novinara Crne Gore iz 2016. godine, navodi da je “novinar dužan da zaštititi integritet maloljetnika”. U smjernicama, interes djece je osiguran onda kada su mediji dužni da se pridržavaju principa Konvencije UN-a o pravima djeteta, kao i da se posebnom pažnjom istražuju informacije koje se tiču interesa djece, uz iskazivanje posebne naklonjenosti kada intervjuišu, fotografišu ili snimaju djecu mlađu od šesnaest godina.⁵³

51 Spaic A., supra, str. 91.

52 Spaic A., supra, str.92.

53 Ibid. Spaic A., supra, str. 92-93.

Ljudsko dostojanstvo

Član 10 stava 2 Evropske konvencije, jasno označava ljudsko dostojanstvo kao zajamčenu vrijednost Konvencije. Ustav Crne Gore, u članu 49 (2) poziva na zaštitu ljudskog dostojanstva. On proglašava da će se smatrati da je pravo na slobodu izražavanja zloupotrijebljeno, onda kada se koristi tako da narušava dostojanstvo, ugled i čast drugih, javni moral, ali i da ugrozi državu ili sigurnost, te da ošteti nadležnost suda bez osnova. Zajedno sa Konvencijom i Ustavom, postoji nekoliko crnogorskih pravnih tekstova koji eksplicitno obezbjeđuju zaštitu ugleda ili prava drugih. Mediji su dužni ne samo da poštuju, već i da doprinesu njihovoj dodatnoj zaštiti i promociji, kao osnovnom ljudskom pravu i demokratskoj vrijednosti.

Sa najširim uticajem, Zakon o medijima, u članu 20, propisauje je da će osnivač biti odgovoran za svaki objavljen program. Isti tekst dalje navodi: “ako mediji vrijeđaju čast pojedinca svojim izvještavanjem, povrijeđeno lice ima pravo na podnošenje tužbe pred nadležnim sudom protiv autora i osnivača medija za naknadu štete”. Zakon o elektronskim medijima, takođe, predviđa da je emiter dužan da poštuje dostojanstvo građana. Članom 151 Zakona o obligacionim odnosima je propisano da onaj ko vrijeđa čast druge osobe, iako je svjestan ili bi trebao biti svjesan da se radi o materijalima koji štete drugoj osobi, odgovara za naknadu štete. Ipak, Zakon dalje navodi da niko nije odgovoran za gubitak koji nastaje kada se vrijeđa dostojanstvo druge osobe, ne znajući to, a pritom on/ona ili onaj koji potvrđuje tu izjavu, ima ozbiljan interes u vezi sa tim.

Uz već spomenute pravne akte, postoji Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima, kao i Etički kodeks novinara Crne Gore, koji definišu zaštitu dostojanstva. U članu 5, Pravilnik poziva na zabranu povrede ljudskog dostojanstva. Dalje se navodi da “audiovizuelna komercijalna komunikacija ne smije dovesti u pitanje poštovanje ljudskog dostojanstva”.⁵⁴ Osim toga, Smjernice Kodeksa novinara Crne Gore iz 2016. godine, izričito navode da je novinar dužan da poštuje ljudsko dostojanstvo. U stvari, načelo 10 Kodeksa proglašava pretpostavku nevinosti, i na taj način štiti ljudsko dostojanstvo. U njemu se navodi da nepovoljni prikazi i navodi krše ustavnu zaštitu ljudskog

dostojanstva. On dalje navodi da prilikom uzimanja izjava, novinar mora pokazati posebnu pažnju koja se mora pokloniti zaštiti ispitanika od bilo kojih narušavanja, koja mogu ugroziti njegovo/njeno dostojanstvo ili legitimne interese.

II. 4. EVROPEIZACIJA CRNE GORE KROZ PRIMJENU ODGOVARAJUĆIH SLUČAJEVA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

II.4.1. DIREKTNA PRIMJENA ODLUKA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

U tranzicionim pravnim sistema, ali i u demokratskim zemljama, nije lako povući razgraničavajuću liniju između slobode štampe i bilo kojih suprotstavljenih javnih ili individualnih prava. Prava iste snage se sudaraju, tako da je sloboda štampe često u konfliktu sa drugim zakonskim pravima pojedinaca, kao što su pravo na dostojanstvo i privatnost. Kada dva prava iste konvencionalne prirode i snage dolaze u sukob, sudovi i pravne zajednice imaju zadatak da pruže okvir za rješavanje. U tranzicionim demokratskim zemljama, svjedoci smo da se u praksi određena prava pretjerano iskorištavaju ili zloupotrebljavaju na štetu nekih od prava kao što su pravo pojedinca na privatnost.⁵⁵ U skladu s tim, u teoriji i praksi su pokrenuta dva pitanja: prvo, pravo pojedinca da zaštiti sebe protiv lažnih izjava koje narušavaju njegov/njen ugled; i, drugo, kako izbalansirati pravo na privatnost pojedinca bez nepotrebnog ograničavanja slobode izražavanja drugog pojedinca. Crnogorska sudska praksa i zakonodavstvo traže da se postigne ravnoteža prava na privatnost i slobode izražavanja, što je teško za postići. Sve zemlje imaju pravne standarde i metode za utvrđivanje ovog odnosa. Međutim, oblik i sadržaj njihovog pristupa se veoma razlikuju, posebno u kontekstu zakona o kleveti.⁵⁶

S obzirom na poziciju Crne Gore u vezi sa kršenjem člana 10 Evropske konvencije, kao i izvještavanjem koje bi moglo biti refleksija na pitanja iz krivičnog prava, Evropski sud za ljudska prava je donio dvije presude, koje su snažno odredile buduću praksu nacionalnih sudova u Crnoj Gori. U nastavku su navedeni slučajevi: Koprivica protiv Crne Gore, presuda Evropskog suda za ljudska prava (novembar 22, 2011.) aplikacija broj 41158/09 i Šabanović protiv Crne Gore i Srbije, presuda Evropskog suda za ljudska prava (maj 31, 2011.) aplikacija broj 5995/ 06.

U slučaju Koprivica protiv Crne Gore, presuda Evropskog suda za ljudska prava (22. novembar 2011) aplikacija broj 41158/09), urednik Koprivica, imenovao je i na taj način oklevetao dva zvaničnika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY) navodeći da su “pripremili

⁵⁵ Spaic, A., et al., supra, str. 2.

⁵⁶ Spaic A., supra, str. 34.

dokument sa šesnaest imena novinara u bivšoj Jugoslaviji, kojima je trebalo da se sudi za podsticanje sukoba”. Po izjavi Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Narodni sud je utvrdio da je došlo do povrede slobode izražavanja i naložio mu da plati 5.000 eura odštete i 2.677 eura za pravne troškove (dvadeset pet mjeseci penzije). U tom periodu, penzija podnosioca zahtjeva je bila oko 130 eura. Sud je utvrdio da je naknada štete bila pretjerano neproporcionalna. Ova odluka Evropskog suda za ljudska prava je kasnije korištena od strane Ustavnog suda Crne Gore kao referentna, prilikom razmatranja prethodne presude Vrhovnog suda, Koprivica protiv Crne Gore (aplikacija broj 41158/09).⁵⁷

U slučaju Šabanović protiv Crne Gore i Srbije, presuda Evropskog suda za ljudska prava (31, 2011.) aplikacija broj 5995/06, crnogorski dnevni list je objavio članak o kvalitetu vode u Herceg Novom i okolini, navodeći da trenutni izvori vode sadrže različite bakterije. Tekst je se temelji na izvještaju Zavoda za zdravstvo koji je kritikovao ponašanje državnog inspektora za vodu. Na konferenciji za novinare, Direktor Uprave za vodu izjavio je, da su Državnom inspektoru date instrukcije od strane Demokratske partije socijalista (DPS) da lažno ukaže na prisustvo bakterija u vodi, te da favorizuje dvije kompanije koje su nezakonito dobili licence. Državni inspektor je podnio tužbu, tvrdeći da su izjave iz članka neistinite i štetne po njegov ugled. U ovoj presudi “Evropski sud za ljudska prava je naveo da javnost ima ne samo pravo na informacije koje su bezopasne, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju”. Sud je, takođe, već potvrdio pravo da prenosi, u dobroj namjeri, informacije o pitanjima od javnog interesa, čak i kada su pedmetne izjave neistinite i štetne. Dakle, potvrdio je pravo na širenje “informacija o pitanjima od javnog interesa i onda kada su predmetne izjave neistinite i štetne po privatne pojedince, ukoliko se utvrdi dobra namjera.” Kao što je Evropski sud za ljudska prava naveo, javnost ima ne samo pravo na informacije koje su bezopasane, već i na informacije koje mogu uvrijediti, šokirati ili uznemiriti. Sud je utvrdio da je konačna krivična presuda očigledno predstavljala miješanje podnosioca zahtjeva ‘u pravo na slobodu izražavanja. Podnosilac prijave je imao pravo da kritikuje Državnog inspektora, jer se to odnosi na njegove službene dužnosti; Dakle, došlo je do povrede člana 10 Konvencije.⁵⁸

57 Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, United Nations General Assembly, A/HRC/26/30/Add.1, Distr. General April 29, 2014, available at https://www.crin.org/sites/default/files/freedomofexpression_2.pdf, Spaic A., supra, str. 49, Spaic, A., et al., supra., str. 13.

58 Spaic A., supra, str. 48.

II. 4.2. INDIREKTNA PRIMJENA ODLUKA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Principi Evropskog suda za ljudska prava nalažu potrebu balansiranja prava štampe, prava osoba koje su uključene u sudskom postupku i trenutne nacionalne sudske prakse. Postoji nekoliko najvažnijih odluka Evropskog suda koje odražavaju stavove Evropskog suda za ljudska prava. Pitanja na koja treba pronaći odgovor su: “U kojoj mjeri mediji mogu intervenisati i pisati o sudskim predmetima i koju vrstu pravne zaštite treba dati sudskim institucijama i uključenim osobama.”⁵⁹

Poslednja i najznačajnija odluka Evropskog suda za ljudska prava, *Bedat v. Switzerland*, *Presuda Evropskog suda za ljudska prava* (mart 29, 2016.) aplikacija broj 56925/08. Ovaj slučaj je iznijet pred Veliki savjet Evropskog suda za ljudska prava.⁶⁰ Novinar Bedat je osuđen na mjesec dana zatvora, što je zamijenjeno novčanom kaznom od 4.000 švajcarskih franaka. U ovom slučaju, novinar Bedat je objavio tajna dokumenta o kontroverznoj saobraćajnoj nesreći 2003. godine, i time prekršio Krivični zakon. Veliki savjet je u odlučivanju o ovom slučaju istaklo da “pravo javnosti na informacije o sudskim aktivnostima mora biti podložno zaštiti prava na pretpostavku nevinosti i privatnosti, kao što je osigurano članovima 6 i 8 Konvencije”. U odmjeravanju suprotstavljenih interesa koji su dovedeni u pitanje, Sud je uzeo u obzir sljedeće faktore: (1) način na koji je novinar došao do informacija, (2) sadržaj spornog članka, (3) doprinos spornog članka debati od javnog interesa, (4) uticaj spornog članka na krivični postupak, (5) povrede privatnog života optuženog, (6) proporcionalnost izrečene kazne protiv novinara.⁶¹

Na osnovu gore navedene analize, Veliki savjet je zaključio da nije došlo do povrede člana 10. Konvencije. Ovdje predstavljena šema se može postaviti kao obrazac za analizu sličnih činjeničnih i pravnih situacija.

Krone Verlag GmbH v. Austria, *Presuda Evropskog suda za ljudska prava* (19. jun, 2012) aplikacija broj 27306/07, odluka u korist prava

⁵⁹ Johnston, D., *The General Influence of Roman Institutions of State and Public Law*. <http://iuscivile.com/legacy/reprints/j-1.pdf>, 1997, Spaic, A., et al., supra, str. 14.

⁶⁰ Vidjeti više na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-161898%22%5D%7D> i <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/bedat-v-switzerland/>

⁶¹ Vidjeti više na: *Global Freedom of Expression*, Columbia University, dostupno na: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/bedat-v-switzerland/>

maloljetnika na privatnost, uz obrazloženje da nije bilo razloga javne politike za eventualno otkrivanje identiteta maloljetnika.⁶²

Bladet Tromso i Stensaas protiv Norveške, presuda Evropskog suda za ljudska prava (22. maj 1999) aplikacija broj 21980/93, navodi da član 10. Konvencije ne garantuje potpuno neograničenu slobodu izražavanja, čak ni u slučaju medijskog pokrivanja pitanja od ozbiljnih javnog interesa i zabrinutosti.⁶³ Drugi značajni slučajevi u vezi sa ovim temama su: *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Presuda Evropskog suda za ljudska prava* (26. April 1979) aplikacija broj 6538/74,⁶⁴ *Morar protiv Rumunije, presuda ESLJP* (7. jula, 2015.) aplikacija broj 25217/06), *Axel Springer AG v. Germany* (br.2), *presuda ESLJP* (16. juna, 2005.) aplikacija broj 55120/00.⁶⁵

62 U ovom slučaju ESLJP je smatrao da životno interesovanje bilo kojeg društva podrazumjeva pravično suđenje bez zastrašivanja i viktimizacije djeteta, čime se povećava svijest o granicama medijske uloge u postupanju sa maloljetnicima. Ovaj slučaj podiže svjesnost medija o potrebi da se o postupak maloljetnika izvještava na poseban način. Spaić A., supra, str. 57.

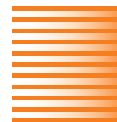
63 ESLJP smatra da "štampa ne smije prekoračiti određene granice u odnosu na prava drugih. Stoga je Sud smatra da je sloboda izražavanja i postupanje sa dobrom namjerom i pružanje tačnih i pouzdanih informacija važnije od prava na reputaciju.

64 ESLJP je dozvolilo objavljivanje novinskog članka koji je razmatrao pitanja javnog interesa koji proizilaze iz odgovornosti kompanije za proizvodnju lijekova, usljed deformiteta novorođenčadi uzrokovanih lijekovima proizvedenim od strane te kompanije.

65 Evropski sud za ljudska prava smatra da je Axel Springer AG imao pravo objaviti "pasus koji sumira da je bivši političar napustio svoj položaj isključivo zbog prihvatanja profitabilne pozicije sa njemačko-ruskim naftnim konglomeratom".

III PREGLED SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI

III PREGLED SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI

Osiguranje etičkih i profesionalnih standarda prilikom medijskog izvještavanja, posebno u oblasti krivičnog pravosuđa, ima imperativ je za sve kredibilne medije. Dakle, postojanje stručnog tijela koje osigurava takve standarde je od presudnog značaja. U velikoj većini demokratskih zemalja, medijska savjeti za samoregulaciju su institucije uspostavljene za praćenje odgovornog novinarskog rada, sposobne da osuđuju lažna i nepravedna izvještavanja. Takva ideja o uspostavljanju jedinstvene institucije, u cilju pružanja nepristrasne analize raznovrsnih medijskih sadržaja, još uvijek nije uspješno realizovana u Crnoj Gori.⁶⁶ Nakon usvajanja prvog Etičkog kodeksa novinara Crne Gore, nakon nekoliko godina osnovano je nacionalno Novinarsko samoregulatorno tijelo (NST) u Crnoj Gori 2003. godine. Tijelo je prestalo sa radom 2010. godine.⁶⁷

Crnogorskoj medijskoj zajednici je potrebna jedinstvena efektivna institucija koja bi bila odgovorna za praćenje profesionalnih i etičkih standarda novinarstva.⁶⁸ Postoji samo jedno aktivno samoregulatorno tijelo zajedničko za sve medije, a to je Medijski savjet za samoregulaciju. Pored njega, postoje dva ombudsman, i to nezavisnog dnevnika Vijesti i dnevnog lista Dan. Medijski savjet za samoregulaciju, koji pokriva 90% medija koji funkcionišu u Crnoj Gori, ima glavni zadatak monitoring implementacije Etičkog kodeksa novinara Crne Gore. Pored toga, dok odlučuje o kršenjima odredbi Etičkog kodeksa, sprovodi posredovanje između osuđenih i povrijeđenih pojedinaca i medija. Sastoji se od tri tijela, i to: Izvršnog sekretara, Upravnog odbora i Komisije za monitoring i žalbe.

66 Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS), "How much does it cost for a journalist to be critical in Montenegro?", str. 5, dostupno na: <http://www.mans.co.me/en/wp-content/uploads/fai/FreedomOfExpression-Internship.pdf>.

67 Spaić A., supra p. 69.

68 Montenegro Progress Report, Enlargement Strategy and Main Challenges 2014-2015, COM(2014) 700 final, str.44, Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS), "How much does it cost for a journalist to be critical in Montenegro?", str. 5, dostupno na: <http://www.mans.co.me/en/wp-content/uploads/fai/FreedomOfExpression-Internship.pdf>, CEDEM and OSCE, Socijalni položaj novinarske profesije u Crnoj Gori, Novembar 2014, dostupno na: <http://sindikatomedija.me/images/pdf/osceizvjestaj.pdf>.

Sadašnji Medijski savjet za samoregulaciju uspostavljen je u avgustu 2012. godine. Obuhvata devetnaest štampanih i elektronskih medija, i to: TV CRNE GORE, TV ATLAS, POBJEDA, DNEVNE NOVINE, TV MBC, Radio ELMAG, TV TEUTA, TV BOIN, Radio ANTENA M, Radio SKALA, Radio TIVAT, Radio DUX, Portal ANALITIKA, Portal CAFFE DEL MONTENEGRO, Radio JADRAN, Radio CRNE GORE, Portal RTCG, TV Prva i TV Pink M. Međutim, ovo tijelo ne uključuje tri relevantne medijske kuće kao što su DAN, VIJESTI i nedeljnik MONITOR.⁶⁹

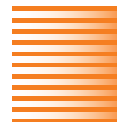
U aprilu 2016. godine, pod pokroviteljstvom Savjeta Evrope i kancelarije OEBS-a za slobodu medija, Crna Gora usvojila Etički kodeks novinara 2016. godine. Misija OEBS-a u Crnoj Gori snažno je insistirala na usvajanju Kodeksa. Kodeks će "izgraditi put polarizovanim medijima kako bi se okupili i započeli raditi na održavanju profesionalnih standarda prilikom izvještavanja".⁷⁰ Njegovo usvajanje smatra se značajnim korakom u unapređenju cjelokupnog okruženja medija i samoregulacije u Crnoj Gori. Iako je Crna Gora usvojila Etički kodeks Crne Gore, rad Medijskog savjeta nije snažno doprinio podizanju svijesti i promovisanju profesionalnih standarda novinarstva.⁷¹ Poboljšanje medijskog okruženja se može ostvariti samo snažnom angažovanjem svih aktera: akademskog društva, advokata, novinara, ali i ukupne javnosti.

69 Freedom of House Annual Report, 2014, dostupno na: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2014/montenegro#.VewUuWCFPIU>, Spaić A., supra, str. 67.

70 Zečević M., Tasić S., Medijski savjet za samoregulaciju se bori da se pozicionira kao kredibilan i snažan mehanizam samoregulacije medijskog sadržaja, dostupno na <http://www.fairpress.eu/me/blog/2014/11/17/medijski-savjet-za-samoregulaciju-se-bori-da-se-pozicionira-kao-kredibilan-i-snazan-mehanizam-samoregulacije-medijskog-sadrzaja/>, Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, Prvi izvještaj (2012-2013) dostupno na <http://www.hraction.org/wp-content/uploads/FIN-Monitoring-zakljucki-i-preporuke.pdf>, str. 1-4. Spaić A., supra, str. 68.

71 Samoregulatorni mehanizam se smatra zajedničkim rješenjem regulatornih agencija u regionu - Spaić A., supra, str. 123-125.

IV MEDIJSKA REGULACIJA U CRNOJ GORI

IV MEDIJSKA REGULACIJA U CRNOJ GORI

Agencija za elektronske medije je medijsko regulatorno tijelo u crnogorskom nacionalnom pravnom sistemu.⁷² To je nezavisno regulatorno tijelo, čije je djelovanje i organizacija regulisano kroz nekoliko akata, i to: Zakonom o elektronskim medijima, pravilnicima (od kojih je jedan Pravilnik o programskim standardima elektronskih medija) i nekoliko odluka AEM-a. Funkcionalno je nezavisna od bilo koje državne vlasti, a u skladu sa članovima 46 i 47 pravilnika, ona prati sprovođenje pravilnika u skladu s načelima navedenim u dokumentu.⁷³

Glavni zadatak medijskih regulatora u crnogorskom medijskom okruženju je praćenje sprovođenja obaveza AVM usluga, uključujući i standarde programa.

Slično kao i nekim pravnim sistemima u regionu, crnogorski pravna legislativa propisuje dvije vrste mjera administrativnog monitoringa koje donosi Medijski savjet. To su: upozorenja i privremeno ili stalno ukidanje licence za AVM uslugu. (Članci 140. do 143. Zakona o elektronskim medijima). S ciljem ispravljanja navedenih nepravilnosti, Agencija može upozoriti AVM operateru, a može i privremeno ili trajno opozvati licencu za emitovanje ili licencu za pružanje AVM usluge na zahtjev. AEM je dužan objaviti donijetu odluku na svojoj web stranici. Zakon o elektronskim medijima ne propisuje novčane kazne u slučaju prekršaja. Ovo može biti dio sljedeće izmjene i dopune Zakona elektronskih medija.⁷⁴

72 Spaić A., supra, str. 123 -125.

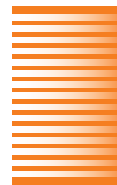
73 U obavljanju svojih monitoring funkcija, AEM može narediti: "1) emiteru: propisno postavljati programe upozorenja koji bi mogli ugroziti zdravlje, moralni, intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta, pokazati ime, simbol ili kratki identifikacijski znak radijskog ili televizijskog programa u skladu sa zakonom; usklađivanje radijskog ili televizijskog emitovanja s odobrenom dozvolom, omogućavanje ostvarivanja prava na kratke vijesti, zaustavljanje zabranjenog političkog oglašavanja, jasno naznačivanje naručioca u političkom oglašavanju; 2) na zahtjev AMV operatera usluga: "prestat distribuisati programe za koje nema odobrenje/ugovor, distribuisati radio i/ili televizijske programe istovremeno, u cjelosti i nepromijenjene, a u skladu sa licencom za AVM uslugu na zahtjev pribavljanje i odobrenje nositelja programa, pridržavanje popisa programa uključenih u katalog, prestanak distribucije programa koji krši programske standarde postavljen od strane Savjeta, omogućuju korisnicima pristup mreži pod jednakim uslovima".

74 Pružalac AVM-a ima pravo podnijeti žalbu protiv mjere upravnog nadzora, u roku od 15 dana od donošenja odluke. Protiv odluke Savjeta može se pokrenuti upravni spor po žalbi. Odgovorna osoba će odlučiti, u roku od 30 dana od podnošenja prigovora, žalbu fizičkog ili pravnog lica u vezi s radom pružaoca usluga. Protiv rješenja se može podnijeti žalba Medijskom savjetu u roku od 15 dana od dana dostave rješenja. Savjet je dužan donijeti rješenje o žalbi u roku od 15 dana od dana podnošenja rješenja. Navodi se da su sva pitanja, osim ako nisu određena ovim zakonom, definisana Zakonom o upravnom postupku.

Zakon elektronskih medija, u Poglavlju X – Kaznene odredbe, određuje kaznene odredbe o prekršajima u 73 situacije - osnove, koje se javljaju kad god pravna osoba ne ispuní zakonske obaveze. Postoji opšta propisana odredba koja predviđa da će pravna osoba biti kažnjiva novčanom kaznom u rasponu od 500 do 6.000 eura, a odgovorna osoba pravnog lica će se kazniti novčanom kaznom od 100 do 2.000 eura. Crnogorski zakon upravo definiše osnove tih djela. Mogu se razvrstati u dvije kategorije: 1) značajna pitanja i 2) tehnička pitanja (članak 146).

V METODOLOŠKI OKVIR ZA ANALIZU MEDIJSKE POKRIVENOSTI KRIVIČNOG PRAVOSUĐA

V METODOLOŠKI OKVIR ZA ANALIZU MEDIJSKE POKRIVENOSTI KRIVIČNOG PRAVOSUĐA

Ova analiza nudi procjenu medijskog izvještavanja o korupciji i organizovanom kriminalu, na osnovu slučajeva koje ispituje i o kojima odlučuju sva (samo)regulatorna tijela.

Ova analiza uključuje kršenja Etičkog kodeksa temeljene na:

- 1) odlukama Agencije za elektronske medije, izvještaje Medijskog savjeta za samoregulaciju za period od januara 2013. do jula 2015.;
- 2) Žalbe podnešene na:
  - Medijski savjet za samoregulaciju, za period od januara 2013. do juna 2017
  - Ombudsmana Vijesti - od januara 2014. do juna 2017. godine
  - Ombudsmana DAN-a - od marta 2014. do juna 2017. godine
  - Agencija za elektronske medije, za period od januara 2013. do juna 2017. godine.

Ova sveobuhvatna procjena ispitala je kvalitet pokrivenosti od strane različitih medijskih kuća pri izvještavanju o kriminalu, a posebno o korupciji i organiziranom kriminalu.

U cilju postizanja sveobuhvatnog razumijevanja, ova analiza će obuhvatiti odgovarajuće odluke i izvode iz odluka koje donose tijela za monitoring, u okviru DODATKA I, DODATKA II, DODATKA III i DODATKA IV ovog izvještaja. Slučajevi su sortirani i podnešeni od strane onih čija (ni)su prava bila narušena od strane jednog ili više medija ili ih je Medijski savjet za samoregulaciju (za period od januara 2013. do jula 2015.) prepoznao. Staviše, cijeli ovaj proces ima za cilj da pruži bolje razumijevanje postojećih sistema medijskog izvještavanja, problema i izazove kada se bave sistemom krivičnog pravosuđa.⁷⁵

⁷⁵ Od 1. marta do 1. jula 2014., NVO HRA bilježi 223 primjera kršenja ovog načela, a praćenje do 1. septembra - blizu 200. Dakle, u periodu od šest mjeseci HRA je otkrila 423 kršenja načela nevinosti. U istom periodu 2013. godine bilo je i najviše kršenja načela X - pretpostavka nevinosti, i to čak 527 povrede ovog načela; dok je Medijski savjet za samoregulaciju registrovao svega 6.

Prema najnovijim izvještajima nevladine organizacije HRA, jedno od najčešće kršenih načela Etičkog kodeksa je načelo pretpostavke nevinosti. Zapravo, u posljednje četiri godine, prema HRA-u "prateći štampane i elektronske medije najčešće su prekršili načelo X, koji je prije svega povezan sa pretpostavkom nevinosti".

Postoji nekoliko razloga zbog kojih se može postaviti pitanje tačnosti i objektivnosti ovog Izvještaja, a to su:

- 1) Metode izvještavanja o tim (samo)regulatornim tijelima su različite: cjelovite odluke, izvodi, sažeci i izvještaji.
- 2) Ombudsman dnevnog lista Dan otpočeo je sa radom u martu 2014., pa je period monitoringa kraće od mandata Medijskog savjeta za samoregulaciju. U skladu sa pravilnikom, Ombudsman nije dužan objavljivati neosnovane žalbe;
- 3) Ombudsman dnevnog lista Vijesti je započeo sa radom 2014. godine i prema pravilniku imaju obavezu da objavljuju samo one odluke koje se rješavaju u korist onog ko podnosi žalbu;
- 4) Prigovori koji se odnose na izvještavanje Vijesti i Dan ne obrađuju samo njihov Ombudsman, nego i Medijski savjet za samoregulaciju do aprila 2017. godine;
- 5) Agencija pretežno prati kršenje programskih standarda definisanih Zakonom o elektronskim medijima i pravilnicima.

V.1. PREGLED KRŠENJA ETIČKOG KODEKSA NOVINARA CRNE GORE PRI IZVJEŠTAVANJU O KRIVIČNOM PRAVOSUĐU

Ova analiza uključuje kršenja Etičkog kodeksa temeljene na:

- 1) odlukama Agencije za elektronske medije, izvještaje Medijskog savjeta za samoregulaciju za period od januara 2013. do jula 2015. ;
- 2) Žalbe podnešene na:
  - Medijski savjet za samoregulaciju, za period od januara 2013. do juna 2017
  - Ombudsmana Vijesti za period od januara 2014. do juna 2017. godine
  - Ombudsmana DAN-a za period od marta 2014. do juna 2017. godine
  - Agencija za elektronske medije za period od januara 2013. do juna 2017. godine.

Ukupan broj žalbi ili otkrivenih slučajeva	507	
Broj slučajeva analiziran od strane Medijskog savjeta za samoregulaciju (od januara 2013. do jula 2015.)	204	
Broj žalbi podnešen bilo kom regulatornom tijelu (od januara 2013. do juna 2017.)	303	
Broj slučajeva koji su izvještavali o krivičnom pravosuđu	96	18.93% svih žalbi ili otkrivenih slučajeva

Tabela 1 - Analiza koja prikazuje broj slučajeva podnešenih, analiziranih i otkrivenih svim (samo) medijskim regulatorima u Crnoj Gori

MEDIJSKI SAVJET ZA SAMOREGULACIJU (DODATAK I)

Ova analiza pokriva 299 slučajeva koji su upućeni Medijskom savjetu za samoregulaciju. Ovi slučajevi su bili:

- 1) podnešeni od uključenih strana čija prava (ni)su bila povrijeđena jednom ili više medija, ili
- 2) otkriveno od strane Medijskog savjeta tokom procesa kontrole. Navedeni su u obliku izvoda.

Ukupna procjena je registrovala 78 kršenja ljudskih prava i načela propisanih u Etičkom kodeksu novinara Crne Gore, koje su obavili mediji pri izvještavanju o kriminalu, korupciji i organiziranom kriminalu, i to na sljedeći način:

Ukupan broj žalbi ili otkrivenih slučajeva	299
Broj slučajeva otkrivenih od strane Medijskog savjeta za samoregulaciju (od januara 2013. do juna 2015.)	204
Broj žalbi prije kontrole Medijskog savjeta (od januara 2013. do juna 2015.)	95
Broj izvještaja o krivičnom pravosuđu	78 od 299

Tabela 2 – Pregled slučajeva prema Medijskom savjetu za samoregulaciju

Velika većina slučajeva (204 od 299) predstavlja one slučajeve koji su otkriveni od strane Medijskog savjeta prilikom kontrole i monitoring. 95 slučajeva su predmeti koji su podnešeni od strane lica čija prava (ni)su bila prekršena.

Žalbe/ Otkriveni slučajevi	Broj slučajeva za period januara 2013 – maj 2017	% kršenja unutar 78 slučajeva koji izvještavaju o krivičnom pravosuđu
Načelo I	35	44.8
Načelo II	0	0
Načelo III	7	8.9
Načelo IV	0	0
Načelo V	2	2.5
Načelo VI	0	0
Načelo VII	0	0
Načelo VIII	5	6.4
Načelo IX	2	2.5
Načelo X	27	34.6
Načelo XI	0	0
Načelo XII	0	0

Tabela 3 - Analiza kršenja prema načelima Etičkog kodeksa pri izvještavanju o krivičnom pravosuđu

Šest od dvanaest načela, navedenih u Etičkom kodeksu novinara Crne Gore, prekršili su različiti mediji pri izvještavanju o kriminalu, u periodu od januara 2013. do juna 2017. godine.

Na osnovu prikazane analize, dva načela su dominantno prekršena od strane medija pri izvještavanju o pitanjima krivičnog pravosuđa u crnogorskom društvu. Mediji su ponajviše kršili načelo I kojim se propisuje obaveza novinara da “poštuje istinu i stalno ga traži”. Druga najveća skupina najčešćih kršenja je kršenje načela X, odnosno načela pretpostavke nevinosti.

OMBUDSMAN VIJESTI putem objavljivanja konkretnih presuda (DODATAK II)

Ova analiza navodi da se samo 4 od 71 objavljenih slučajeva, pred Vijesti ombudsmanom, odnose na izvještavanje o krivičnom pravosuđu. Ovih 4 slučaja su razmatrana ombudsmanom Vijesti. Žalbe su podnijele stranka čija su prava navodno prekršena u spornim izvještajima.

Ukupan broj slučajeva kršenja za period decembar 2013. – maj 2017. pred Vijesti ombudsmanom	Broj slučajeva koji se odnosi na krivično pravosuđe	% slučajeva koji se odnose na krivično pravosuđe od ukupnog broja	% kršenja u navedenih slučajevima
71	4	5.63	100%

Tabela 4 - Analiza slučajeva koji se odnose na krivično pravosuđe pred Vijesti ombudsmanom

Žalbe/ Otkriveni slučajevi	Broj slučajeva za period decembar 2013. – maj 2017	% kršenja unutar 4 slučaja koji izvještavaju o krivičnom pravosuđu
Načelo I	3	75
Načelo II	0	0
Načelo III	1	25
Načelo IV	0	0
Načelo V	0	0
Načelo VI	0	0
Načelo VII	0	0
Načelo VIII	0	0
Načelo IX	0	0
Načelo X	0	0
Načelo XI	0	0
Načelo XII	0	0

Tabela 5 – Analiza kršenja Kodeksa prema načelima pred Vijesti ombudsmanom

Dva od dvanaest načela navedenih u Etičkom kodeksu novinara Crne Gore prekršili su novinari dnevnog lista Vijesti pri izvještavanju o

kriminalu u periodu od decembra 2013. do juna 2017. godine.

Prvo načelo, “poštovati istinu i stalno ga tražiti”, bilo je najčešće kršeno i to u 3 od 4 slučaja pred ombudsmanom Vijesti.

OMBUDSMAN DAN – pregled odluka i izvještaja (DODATAK III)

Ova analiza predstavlja 40 objavljenih žalbi koje su ispitane pred ombudsmanom DAN-a. Ovi slučajevi su podnijeli treće strane čija su prava povrijeđena od strane jednog ili više medija, pred najvećim samoregulatornim tijelom, pa su isti navedeni u obliku izvoda koje je isti dostavio.

Ukupna analiza obuhvata 40 objavljenih odluka ombudsmana DAN-a. Od osnivanja 2014. do sredine 2017. godine ombudsman DAN-a je primio 40 žalbi na povrede načela Etičkog kodeksa od strane novinara pri izvještavanju o kriminalu, posebno o korupciji i organizovanom kriminalu, i to na sljedeći način:

Ukupan broj slučajeva kršenja za period 2014. – 2017. pred ombudsmanom DAN-a	Broj slučajeva koji se odnosi na krivično pravosuđe	% slučajeva koji se odnose na krivično pravosuđe od ukupnog broja
40	11	27.5

Tabela 6 – Analiza slučajeva kršenja Etičkog kodeksa novinara Crne Gore pred ombudsmanom DAN-a

Zalbe/ Otkriveni slučajevi	Broj slučajeva u periodu od 2014. do 2017.	% kršenja unutar 11 slučaja koji izvještavaju o krivičnom pravosuđu
Načelo I	5	12.5
Načelo II	0	0
Načelo III	3	7.5
Načelo IV	0	0
Načelo V	0	0
Načelo VI	0	0
Načelo VII	1	2.5
Načelo VIII	0	0
Načelo IX	0	0
Načelo X	1	2.5
Načelo XI	0	0
Načelo XII	0	0

Tabela 7 – Analiza kršenja Etičkog kodeksa novinara Crne Gore pred Vijesti ombudsmanom

U skladu sa žalbama navedenih u dodatku III, od 11 slučajeva samo 3 su riješene pozitivno. Najizraženije je bilo kršenje načela I., dok je druga najveća grupa kršenog načela - načelo III odnosno “dužnost novinara da stavlja činjenice u pravi kontekst i spriječi njihovu zloupotrebu “.

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE (DODATAK IV)

Ovo je analiza se odnosi na žalbe dostavljene Agenciji za elektronske medije u periodu od januara 2013. do jula 2017.. To su slučajevi podnešeni od strane lica čija su prava povrijeđena u elektronskim medijima u Crnoj Gori. Svi su objavljeni na službenim web stranicama agencije.

Ukupan broj slučajeva kršenja za period januar 2013. – jul 2017. pred Agencijom za elektronske medije	Broj slučajeva koji se odnosi na krivično pravosuđe	% slučajeva koji se odnose na krivično pravosuđe od ukupnog broja
97	3	3

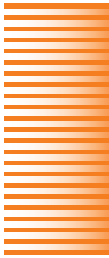
Tabela 8 - Analiza slučajeva kršenja Etičkog kodeksa novinara Crne Gore pred Agencijom za elektronske medije

Ukupan broj žalbi (97) utvrđen je analizom web stranica Agencije i objavljenim odlukama.⁷⁶ Postoje 3 odluke o žalbama koje se odnose na izvještavanje o krivičnom pravosuđu u elektronskim medijima, a koje su podnijeli predstavnici Agencije.

**IV KLJUČNE PREPORUKE
ZA POBOLJŠANJE POJAVLJENIH
U MEDIJSKIH PRAKSAMA
I UPRAVLJANJU MEDIJIMA**

KLJUČNE PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE POJAVLJENIH U MEDIJSKIH PRAKSAMA I UPRAVLJANJU MEDIJIMA

- I Zbog važnosti pitanja i učestalosti kršenja prava u procesu izvještavanja, organizovanje posebnih odjeljenja u medijima, za praćenje izvještavanje krivičnih predmeta, je od velike potrebe i značaja.

- II Kako je kvalitet izvještavanja o krivičnim pitanjima najčešće uslovljen profesionalnošću informacija generisanih od strane državnih institucija, nameće se potreba za dodatnom edukacijom PR službi ovih organa te u tom smislu:
  - 1) Usvajanje strategije - smjernica - protokola o stavu medija pri izvještavanju o pitanjima krivičnog pravosuđa. Konsultativni savjet evropskih sudija Savjeta Evrope smatra da svaka pojedina struka - pravosuđe i novinari, moraju saradivati sa predstavnicima drugih struka kada je u pitanju izvještavanje o sudskim postupcima. Sudska vlast određuje uslove saradnje s medijima tj. uslove pod kojima se izjave, koje se odnose na sudske slučajeve, mogu dati novinarima. Na isti način predstavnici novinarske profesije stvaraju svoje uslove i smjernice o izvještavanju o stvarnim slučajevima, objavljivanje imena (ili fotografija) osoba uključenih u spor i izvještavanje o presudama u slučajevima od velikog javnog interesa. U skladu sa Mišljenjem br. 3 iz 2002. godine, Konsultativni savjet predlaže da nacionalne sudske vlasti preduzmu mjere kojima bi uspostavile “djelotvoran mehanizam koji bi mogao biti nezavisno tijelo koje se bavi pitanjima izvještavanja o sudskim slučajevima od strane medija ili poteškoća s kojima se suočavaju novinari dok obavljaju svoje informativne zadatke. U nekim državama članicama EU

(Belgija, Holandija, Austrija, Mađarska, Bugarska, Litvanija, Norveška, Rumunija, Španija, Turska) postoje pravilnici koji se nazivaju smjernicama, tj. komunikacijskih protokola koji se bave odnosima pravosuđa i medija, dok je u drugim zemljama, npr., Danska, ta je stvar određena zakonom.

- III Obezbjedivanje edukacija novinara:
- u pravcu usvajanja ESLjP standarda pri izvještavanju o pitanjama – predmetima iz krivične materije;
  - novinarskih specijalizacija za izvještavanje o pojedinim oblastima sa posebnim fokusom na, *inter alia*, sljedeće teme: sudski postupci, javnost suđenja, krivica, prezumpcija nevinosti, prava okrivljenih, zabrana izvještavanja iz sudnice korupcija, *audiatur et altera pars*, kontradiktornost postupka, prava maloljetnika i sistem mjera njihove posebne zaštite, pravosuđa, zaštita informacija iz sudskog postupka, itd.;
- IV Sporadično angažovanje stručnjaka i novinara Guardian-a, Washington Post-a, CNN-a, BBC-a i sl. u nacionalnim medijskim kućama, s ciljem usvajanja/razmjene iskustava;
- V Stvaranje jedinstvenog samoregulatornog novinarskog tijela od priznatih nacionalnih i internacionalnih stručnjaka iz oblasti novinarstva i medijskog prava koje bi se sastojalo od predstavnika sadašnjih kolektivnih i samostalnih samoregulatornih tijela. Tijelo mora imati efektivne instrumente za utvrđivanje kršenja načela navedenih u Kodeksu novinara.
- VI Kreiranje specijalizovanih odjeljenja samoregulatornih tijela sa mandatom praćenja medijskih izvještavanja o kriminalnim aktivnostima - predmetima i usvajanje najboljih EU praksi – postupanja.
- VII Insistiranje na ujednačavanju i predočavanju kaznene politike za slučaj kršenje prava lica iz sudskih postupaka, u procesima izvještavanja shodno praksi ESLJP.
- VIII Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o elektronskim medijima u vezi s uvođenjem novčanih kazni za kršenje programskih standarda.

CEDEM
CENTAR ZA DEMOKRACIJU I LJUDSKA PRAVA

www.cedem.me

Pripremu analitičkog izvještaja je finansijski podržala Evropska unija. Nalazi i zaključci u ovom izvještaju ne predstavljaju obavezno stavove Evropske unije.

